

Κιναισθητική Εμπειρία & Αρχιτεκτονική

Σχεδιάζοντας χωρικές ποιότητες για την προσχολική εκπαίδευση

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
5^ο ΕΤΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

Επιβλέπων Καθηγητής
Ιωάννης Ζαβολέας

Ευανθία Βασιλείου

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Πολυτεχνική Σχολή
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

“Κιναισθητική Εμπειρία και Αρχιτεκτονική:
Σχεδιάζοντας χωρικές ποιότητες
για την προσχολική εκπαίδευση”

Ευανθία Βασιλείου

Επιβλέπων Καθηγητής
Ιωάννης Ζαβολέας

Φεβρουάριος 2025

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα
καθηγητή της ερευνητικής μου
Δρ. Ιωάννη Ζαβολέα για την υποστήριξη,
τη βοήθεια και τις πολύτιμες
συμβουλές του καθ' όλη τη διάρκεια
προετοιμασίας της εργασίας,
καθώς και την νηπιαγωγό κα Ιωάννα
Κιοσσέ για τις χρήσιμες πληροφορίες.

Έπειτα θα ήθελα να ευχαριστήσω την
οικογένεια και τους φίλους μου για την
στήριξη και ενθάρρυνσή τους.

INDEX

Κιναισθησία: είναι ένας αισθητηριακός μηχανισμός του ανθρώπου, ο οποίος μέσω του συνόλου του σώματος και των πέντε αισθήσεων αντιλαμβάνεται τις κινήσεις που εκτελεί.

Χωρικές ποιότητες: τα χαρακτηριστικά ενός χώρου που διαμορφώνουν την ατμόσφαιρα και τον γενικότερο χαρακτήρα του. Διακρίνονται στο χρώμα, το φως, τα υλικά και τις υφές τους, καθώς και την σχέση των χώρων μεταξύ τους

Παιδαγωγικός σχεδιασμός: οι σχεδιαστικές αποφάσεις οργάνωσης των εκπαιδευτικών χώρων για την επίτευξη μαθησιακών στόχων

Γωνιές: περιοχές δραστηριοποίησης της τάξης των προσχολικών χώρων με διαφορετικό μαθησιακό περιεχόμενο

Συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης: παιδαγωγικές μέθοδοι που επιδιώκουν την ολιστική ανάπτυξη των νηπίων αναφορικά με τις κινητικές, συναισθηματικές, νοητικές, κοινωνικές και αισθητικές τους ανάγκες

Καινοτόμος χωρικός σχεδιασμός (Space innovation): διαδικασία εξέλιξης της οργάνωσης των χώρων, εισάγοντας νέες δυνατότητες επικοινωνίας και αλληλεπιδράσεων με τους χρήστες τους

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο φυσικός χώρος ως το περιβάλλον στο οποίο δρούμε καθημερινά ασκεί μια σχέση αλληλοεπίδρασης με το άτομο επιδρώντας ανάλογα στον ψυχισμό του. Αυτό το θέμα αποτελεί σημείο αναφοράς για την παρούσα έρευνα, η οποία πραγματεύεται τον σχεδιασμό των ποιοτήτων των προσχολικών χώρων εκπαίδευσης ως χώροι οι οποίοι επιδρούν στην ψυχοσύνθεση των νηπίων, επηρεάζοντας μετέπειτα ως ενήλικες την ψυχική τους υγεία. Αρχικά, εξετάζεται ο παιδαγωγικός σχεδιασμός και η εφαρμογή του στην οργάνωση των προσχολικών εσωτερικών χώρων, εστιάζοντας στις κύριες περιοχές δραστηριοποίησης των παιδιών, τις γωνιές. Μέσα από τον σχεδιασμό αναλύονται οι δυνατότητες των χωρικών ποιοτήτων, στην ανάπτυξη κιναισθητικών εμπειριών για τα νήπια. Οι χωρικές ποιότητες διακρίνονται στα χρώματα, στο φως, στα υλικά και στις υφές τους, καθώς και στη γενικότερη οργάνωση των χώρων σε σχέση και με το εξωτερικό περιβάλλον. Λόγω των δυνατοτήτων τους, οι χωρικές ποιότητες χρησιμοποιούνται και από τα προηγμένα συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης, τα οποία εφαρμόζουν παιδοκεντρικές μεθόδους εκπαίδευσης, προάγοντας τη βιωματική μάθηση στα νήπια. Στη συνέχεια, εξετάζονται ορισμένα παραδείγματα προσχολικών και σχολικών χώρων εκπαίδευσης στις Σκανδιναβικές χώρες, οι οποίες διαθέτουν ένα ιδιαίτερα οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα. Από την ανάλυση των παραδειγμάτων και τη διαχείριση των αποφάσεων στο σχεδιασμό του, αναδεικνύονται σχέσεις, έννοιες και ερμηνείες των χωρικών στοιχείων και η επίδρασή τους στον ψυχισμό των παιδιών. Τέλος, η παραπάνω ανάλυση αναφορικά με τους εκπαιδευτικούς χώρους, επεκτείνεται και στην εισαγωγή καινοτόμων τρόπων αντιμετώπισης προκλήσεων στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό γενικότερα, προτείνοντας μια νέα λογική για τον χώρο, τέτοια που να επιδρά θετικά στην αντίληψη του ατόμου αναφορικά με τις λειτουργίες, τα στοιχεία που τις υποστηρίζουν και τις καθημερινές δραστηριότητες που συμβαίνουν σε αυτόν.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Χωρικές ποιότητες, προσχολικοί χώροι, παιδαγωγικός σχεδιασμός, κιναισθητική εμπειρία, ψυχολογία, προηγμένα συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης, χωρική αντίληψη, καινοτομία του σχεδιασμού

ABSTRACT

The physical space as the environment in which we act daily has an interdependent relationship with the user, having an impact accordingly upon his/her psyche. This is a point of reference for the present research, which deals with the design of the qualities of preschool educational spaces as ones that affect the psyche of infants, influencing their mental health later as adults. Firstly, this research studies pedagogical architecture in designing preschool indoor spaces, focusing on the main areas of children's activity, namely the learning corners. In architectural design, the capabilities of spatial qualities are analyzed, along with the development of children's kinesthetic experiences. Spatial qualities consist of colors, light, materials and textures, as well as the general organization of spaces in relation to the external environment. Due to their capabilities, the spatial qualities are also used in advanced preschool education systems, which apply child-centered educational methods, promoting experiential learning. Subsequently, the study examines some examples of pre-school and primary school places of education in the Nordic countries, which have a highly organized education system. The analysis of examples and the decision management in its design, highlights relationships, concepts and interpretations of spatial elements and their impact on the children's psyche. Finally, the above analysis regarding educational spaces is extended to the introduction of innovative ways of addressing challenges in architectural design in general, proposing a new approach about space, one that has a positive impact on the perception of the user regarding functions, the elements that support them and the daily activities that take place in it.

KEYWORDS: Spatial qualities, preschool spaces, pedagogical design, kinesthetic experience, psychology, advanced preschool education systems, spatial perception, design innovation

¹ Laban (1988, σ. 111)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	12
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ	13
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	13
ΕΝΟΤΗΤΑ Α: ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ	15
1.1 Παιδαγωγικός σχεδιασμός	15
1.2 Βασικά στοιχεία σχεδιασμού	16
1.3 Γωνιές	17
ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΟΙ ΧΩΡΙΚΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ	27
2.1 Η επίδραση του χρώματος στο παιδί	27
2.2 Η δράση του φωτός στην ανάπτυξη μιας ατμόσφαιρας για το παιδί	32
2.3 Τα υλικά και οι υφές τους ως πρόκληση σχεδιασμού και επιρροής στο παιδί	35
2.4 Η διάταξη του χώρου και οι σχηματισμοί του στη σχέση του με το παιδί	36
2.5 Ο συνδυασμός των χωρικών ποιοτήτων στην ανάπτυξη ενός βιώματος	39
ΕΝΟΤΗΤΑ Γ: ΠΡΟΗΓΜΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΙΝΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	45
3.1 Η μέθοδος Montessori στην ανάπτυξη του παιδιού μέσα από την πολυκεντρικότητα	45
3.2 Η συμβολή της μεθόδου Reggio Emilia στο παιδί μέσα από τις δυνατότητες της τέχνης	49
3.3 Η μέθοδος Waldorf και η προσέγγιση της στην συνολική ανάπτυξη του παιδιού	53
3.4 Το Forest School στην προσέγγιση του παιδιού μέσα από το φυσικό περιβάλλον	55
3.5 Η μέθοδος Loose Parts Play στην ανάπτυξη του παιδιού μέσα από τις δυνατότητες των υλικών	55
3.6 Η μέθοδος Play-based learning στην διδασκαλία του παιδιού μέσα από το παιχνίδι	59
3.7 Οι ομοιότητες και διαφορές της εφαρμογής των προηγμένων μεθόδων προσχολικής εκπαίδευσης στο παιδί και τον χώρο	61

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΩΝ ΣΕ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΙΣ ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ	65
4.1 Το σχολείο Landamäreskolan και η έννοια της “φωλιάς”	65
4.2 Το New Nordic School by the Sea και η δημιουργία χωρικών εικόνων	69
4.3 Το σχολείο Holen και η συμβολή του χρώματος	71
4.4 Το σχολείο Fridaskolan και η εξασφάλιση του φωτός ως φυσικού στοιχείου στον χώρο	73
4.5 Το σχολείο Runnerydsskolan και η δημιουργία θέσεων δραστηριοποίησης	75
ΕΝΟΤΗΤΑ Ε: ΔΙΕΥΡΥΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΣΕ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΣΥΝΘΕΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΩΝ	79
5.1 Οι απαιτήσεις του σχεδιασμού στην αναζήτηση της ευελιξίας και της προσωπικής ερμηνείας του χωρικού πλαισίου	79
5.2 Το παράδειγμα της villa VPRO ως καινοτόμο κτιριακό μοντέλο	83
5.3 Η καινοτομία στον σχεδιασμό μέσα από το γραφείο Spector Companies	85
ΣΥΝΟΨΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	90
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ	93
	99

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στην ανάπτυξη των κτιριακών δομών, ο χώρος δράσης των ατόμων άλλοτε τείνει να ενθαρρύνει την παραμονή τους σε αυτόν και άλλοτε δημιουργεί την αίσθηση του άβολου ή της έλλειψης ενδιαφέροντος με τάση αποχώρησης. Ο χώρος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του επηρεάζουν την ψυχολογία του χρήστη, διεγείροντας τις αισθήσεις του. Εκείνες με τη σειρά τους ενεργοποιούν τη μνήμη από τα βιώματά του, καθορίζοντας σε ένα σημαντικό βαθμό τη διάθεσή του. Τα χαρακτηριστικά του χώρου προσδιορίζονται από τους διάφορους χρωματισμούς του, τα υλικά και τις υφές που χρησιμοποιούνται στα ακίνητα και κινητά στοιχεία του, το φυσικό ή τεχνητό φως και πώς εκείνο διαχέεται στο χώρο, καθώς και τα σχήματα των στοιχείων που τον διαμορφώνουν. Αυτά έχουν την ικανότητα να επιδρούν στην διαμόρφωση της ψυχικής κατάστασης του ανθρώπου που έρχεται σε επαφή μαζί τους, αναδεικνύοντας τη σημαντικότητα της επιλογής των σχεδιαστικών αποφάσεων ενός χώρου.

Η παραπάνω διαδικασία επιρροής του ατόμου από τον χώρο που αυτό ενεργεί, συναντάται από τα πρώιμα ηλικιακά στάδια του ανθρώπου, εκείνα της προσχολικής ηλικίας. Ο ρόλος του χώρου στη νεαρή αυτή και ευαίσθητη ηλικία αποδεικνύεται καθοριστικός, καθώς συμβάλλει στη συνεχή διαδικασία ανακάλυψης και εξέλιξης των δυνατοτήτων και των χαρακτηριστικών του ατόμου μέσα από τα ερεθίσματα που αυτό δέχεται. Συγκεκριμένα, ο προσχολικός σχεδιασμός αφορά τον χώρο των νηπιαγωγείων, στον οποίο τα νήπια δραστηριοποιούνται αρκετές ώρες της ημέρας, αλληλοεπιδρώντας με τα στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν, καθώς και με το υπόλοιπο σύνολο των παιδιών που δρουν μέσα σε αυτόν. Αποτελεί για την ακρίβεια ένα μέρος εκπαίδευσης, επικοινωνίας, κοινωνικοποίησης και έκφρασης για τα νήπια, τα οποία ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει ο χώρος, μεταβάλλουν την ψυχική τους διάθεση και κατ' επέκταση την δράση τους σε αυτόν.

Για τους παραπάνω λόγους, το θέμα της επίδρασης του χώρου στην ψυχοσύνθεση της πρώιμης αυτής ηλικίας του ανθρώπου, αποτελεί ζήτημα έρευνας για τον χωρικό σχεδιασμό και μια εξελικτική διαδικασία, την οποία η αρχιτεκτονική επιχειρεί να αναβαθμίσει με τη λήψη κατάλληλων σχεδιαστικών αποφάσεων.

Στο πλαίσιο της πρακτικής εφαρμογής του χωρικού σχεδιασμού, ιδανικότερα χωρικά παραδείγματα αποτελούν εκείνα των εκπαιδευτικών συστημάτων των Σκανδιναβικών χωρών. Οι χώρες αυτές διαθέτουν ορισμένα από τα πιο οργανωμένα και ανεπτυγμένα εκπαιδευτικά συστήματα στον κόσμο. Λόγω της γεωγραφικής τους θέσης κοντά στον βόρειο πόλο, το κλίμα τους καθίσταται κατά την μεγαλύτερη διάρκεια του χρόνου ψυχρό με αρκετά χαμηλές θερμοκρασίες, ελαττώνοντας με αυτόν τον τρόπο την επαφή των ανθρώπων με το εξωτερικό περιβάλλον και τη φύση, περιορίζοντάς τους κυρίως σε χώρους εσωτερικούς.

Αυτή η συνθήκη συμβάλλει καθοριστικά στην ανάπτυξη των εσωτερικών χώρων ως περιοχές κοινωνικοποίησης, εργασίας, διασκέδασης, ψυχολογίας και γενικότερα σε καθημερινούς χώρους που αντικαθιστούν τις ιδιότητες υπό άλλες συνθήκες των εξωτερικών. Οι Σκανδιναβικές χώρες στην εκπαιδευτική τους διαδικασία, σχεδιάζουν χώρους με βασική στόχευση η λειτουργία τους να συνάδει με τις ανάγκες των παιδιών και να συμβάλλει καθοριστικά στην ανάπτυξή τους.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ

Από αυτά τα στοιχεία προκύπτει το ερώτημα, «πώς ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός επιτυγχάνει μέσα από τις χωρικές ποιότητες των χρωμάτων, του φωτός, των υλικών και των υφών τους, της οργάνωσης του χώρου, καθώς και των σχέσεων των διαφορετικών χώρων μεταξύ τους, ειδικότερα των προσχολικών χώρων εκπαίδευσης, να επηρεάσει την ψυχολογία των νηπίων, διαπλάθοντας τον απάιδευτο ακόμα χαρακτήρα τους;»

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Αναζητώντας στοιχεία βαθύτερης ανάλυσης στο παραπάνω ερώτημα, η έρευνα αρχικά εξετάζει τον ρόλο των χωρικών ποιοτήτων στη διαμόρφωση της ψυχολογίας των παιδιών μέσα από τον σχεδιασμό εσωτερικών προσχολικών χώρων. Οι χωρικές ποιότητες στοχεύουν στη δημιουργία μιας χωρικής διδακτικής εμπειρίας για τα νήπια, οι οποίες στη συνέχεια της έρευνας αναδύονται μέσα από προηγμένα κιναισθητικά συστήματα εκπαίδευσης της προσχολικής ηλικίας, καθώς αυτά στοχεύουν στη δημιουργία εμπειριών για το παιδί και αναδεικνύουν αξίες όπως η ομαδικότητα, η εξωστρέφεια, η υπομονή, η υπευθυνότητα και ο σεβασμός. Όλα τα παραπάνω επαληθεύονται μέσα από την περιγραφή ορισμένων εφαρμοσμένων παραδειγμάτων των Σκανδιναβικών χωρών, αναφορικά με τις σχεδιαστικές τους αποφάσεις για τον προσχολικό εκπαιδευτικό χώρο. Τέλος, η έρευνα μελετά ορισμένες προεκτάσεις της καινοτόμου εφαρμογής των χωρικών ποιοτήτων σε χώρους γενικότερα, εκτός των εκπαιδευτικών.

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΣΥΣΤΗΜΑ
ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α

ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ

Ο εκπαιδευτικός χώρος είναι σημαντικός τομέας σχεδιασμού που συντελεί στην διαμόρφωση της εμπειρίας, αλλά και της ψυχοσύνθεσης των παιδιών στον χώρο. Συνιστά ένα μέρος επιμόρφωσης και καθοδήγησης των παιδιών στα πρώτα τους βήματα προς την ανακάλυψη του κόσμου γύρω τους, αλλά και του ίδιου τους του εαυτού. Ιδιαίτερα, το προσχολικό περιβάλλον, τα νηπιαγωγεία, έχουν έναν καθοριστικό ρόλο στην κιναισθητική αντίληψη των νηπίων.

1.1 Παιδαγωγικός σχεδιασμός

Τα παιδιά αυτής της ηλικιακής ομάδας μέσα από τη μαθησιακή διαδικασία αναπτύσσουν την προσωπικότητα και τις ικανότητές τους. Τον στόχο αυτόν αναλαμβάνει να επιτύχει τόσο ο δάσκαλος με την συνεχή παρουσία του στην σχολική τους εξέλιξη, όσο και ο ίδιος ο χώρος.

Συνεπώς, ο σχεδιασμός και ειδικότερα, ο παιδαγωγικός σχεδιασμός του προσχολικού χώρου παρέχει τα κατάλληλα ερεθίσματα διδασκαλίας για τα παιδιά, εστιάζοντας αρχικά στη διαμόρφωση ορισμένων σημείων δραστηριοτήτων, τα κέντρα ενδιαφέροντος, ή ειδικότερα για τους προσχολικούς χώρους τις λεγόμενες “γωνιές”. Σε κάθε γωνιά εκτελείται μια διαφορετική δραστηριότητα, προσαρμόζοντας παράλληλα σε αυτόν και τον απαραίτητο εξοπλισμό για την παραγωγικότερη απασχόληση των παιδιών με το εκάστοτε αντικείμενο (Γερμανός, 2002). Ο παιδαγωγικός σχεδιασμός ασχολείται και με την διαχείριση του ευέλικτου χώρου και την πολλαπλότητα των χρήσεών του. Στόχος είναι η ευέλικτη μετακίνηση και χρήση του χώρου από τα παιδιά, δημιουργώντας έτσι τις συνθήκες ανάπτυξης των μεταξύ τους σχέσεων, αλλά και ένα περιβάλλον ενεργητικής μάθησης.

Εικ.4: Η τοποθέτηση των αντικειμένων συνθέτει διαφορετικά σημεία δραστηριοποίησης που επιτρέπουν την άνετη μετακίνηση. “Nia School, Mexico City”, Mexico, by Sulkin Askenazi

Ένα ζήτημα μελέτης για τον παιδαγωγικό σχεδιασμό αποτελεί η ψυχολογία των παιδιών, η οποία επηρεάζεται τόσο από την αισθητική οργάνωση του χώρου, όσο και από την δυνατότητα οικειοποίησής του για την δημιουργία μιας «προσωπικής γωνιάς» για το κάθε παιδί. Υπό αυτές τις συνθήκες, το παιδί συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση του χώρου, εντάσσοντας προσωπικά του στοιχεία σε αυτόν, ενώ ταυτόχρονα αυξάνει και την ενεργητικότητα του για τη συμμετοχή στην μαθησιακή διαδικασία (Γερμανός, 2002). Ακολουθώντας, άλλο ένα στοιχείο που λαμβάνει υπόψη του ο σχεδιασμός είναι και το ίδιο το εκπαιδευτικό υλικό που παρέχεται στο παιδί. Το χωρικό πλαίσιο συνδέεται με τη μαθησιακή ύλη, εφαρμόζοντας και αναδεικνύοντας τις δυνατότητές της, μέσα από μια διαδικασία άμεσης επαφής με το παιδί, που το ωθεί να κατανοήσει βιωματικά τις νέες για εκείνο γνώσεις και εμπειρίες.

Οι παραπάνω παράμετροι ανάλογα με την εκάστοτε αντιμετώπιση και διαχείρισή τους στον προσχολικό χώρο, αποτελούν το βασικό πλαίσιο σχεδιασμού του χώρου από τον/την αρχιτέκτονα και είναι εκείνα τα στοιχεία που καθορίζουν τον βαθμό αποδοτικότητας και επιτυχίας της απόκτησης γνώσεων και εμπειριών από τα παιδιά.

1.2 Βασικά στοιχεία σχεδιασμού

Παράλληλα με τις βασικές παραμέτρους που καθορίζουν τον παιδαγωγικό σχεδιασμό, αναπτύσσονται και ορισμένα στοιχεία σχεδιασμού, τα οποία ανάλογα με τον τρόπο διαχείρισής τους αλλάζουν σε μεγάλο βαθμό τη χωρική διάταξη. Τα στοιχεία αυτά διακρίνονται στη κίνηση, στην άνεση, στην επάρκεια διαχείρισης του προσχολικού περιβάλλοντος, αλλά και στον έλεγχο αυτού από τα ίδια τα παιδιά (White, 2004a). Πιο συγκεκριμένα, ο σχεδιασμός πρέπει να αναλογιστεί από την μία την ελευθερία της κίνησης του κάθε παιδιού σύμφωνα με τις προσωπικές του δυνατότητες, μαζί με την αίσθηση της άνεσης, η οποία επιτρέπει την ώθηση ανάπτυξης όλων των αισθήσεων. Από την άλλη, πρέπει να εξασφαλίσει την δυνατότητα στα παιδιά να τροποποιήσουν τον χώρο γύρω τους, και ταυτόχρονα να μπορούν να αντιλαμβάνονται την ύπαρξη και τα όριά του, αποκτώντας μέσα σε αυτόν την αυτονομία τους (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014). Επομένως, λαμβάνοντας υπόψιν όλες τις προαναφερθείσες παραμέτρους και τα στοιχεία σχεδιασμού, ο χώρος μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία καταφέρνει να αναπτύξει συνολικά το παιδί σε όλες του τις κινητικές, συναισθηματικές, νοητικές, κοινωνικές και αισθητικές του ανάγκες (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014).

Εικ. 5: Η επίπλωση και ο εξοπλισμός της αίθουσας διδασκαλίας συνθέτουν μια ποικιλία χωρικών εικόνων που προτρέπει τα νήπια για δραστηριοποίηση. "New Nordic School by the Sea", Helsinki, Finland, by Fyra

1.3 Γωνιές

Μολονότι στο σύνολό τους οι παραπάνω παράμετροι είναι ιδιαίτερης σημασίας στον παιδαγωγικό σχεδιασμό, η πιο χαρακτηριστική αυτών για την χωρική οργάνωση των νηπιαγωγείων, είναι οι γωνιές. Οι γωνιές, ως περιοχές απασχόλησης διαφορετικών θεματικών δραστηριοτήτων, αποτελούν τα κύρια τμήματα παραμονής των παιδιών στο χώρο κατά τις εκπαιδευτικές ώρες, παρέχοντάς τους την ελεύθερη επιλογή να εργαστούν σε όποιο σημείο εκείνα επιθυμούν (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014). Η Olds (2011) αναφέρει ότι οι γωνιές ορίζονται εννοιολογικά με 5 γενικά χαρακτηριστικά, την τοποθεσία τους, τα όρια τα οποία θέτουν, τις επιφάνειες, τα αντικείμενα που χρησιμοποιούν, αλλά και τον γενικότερο χαρακτήρα τους.

Εικ. 6: Χρώματα και χωρικοί σχηματισμοί στην ανάπτυξη γωνιών "Daycare Centre Hucky Bucky", Berlin, Germany, by Baukind GmbH

1.3.1 Γωνιές, τα χαρακτηριστικά του χώρου τους

Οι γωνιές ως επιμέρους περιοχές στον ευρύτερο χώρο της σχολικής τάξης, κατανέμονται σε λειτουργικές ζώνες, οι οποίες διαχειρίζονται διαφορετικές εκπαιδευτικές δράσεις. Αποτελούν μέρη συνεργασίας, δημιουργικότητας, συλλογής εμπειριών, αλλά και κατάλληλα διαμορφωμένους χώρους, οι οποίοι ανάλογα με το είδος της εκάστοτε δραστηριότητας, θα πρέπει να πληρούν ορισμένα χαρακτηριστικά, όπως αυτά αναπτύσσονται παρακάτω.

Αρχικά, το **μέγεθος του χώρου** οφείλει να παρέχει άνεση και ποικιλία κινήσεων, προσφέροντας καινούργιες δυνατότητες στο παιδί να συμμετέχει σε μία εκπαιδευτική δράση, τόσο σε επαφή με τα άτομα γύρω του, όσο και ως προσωπική παρουσία μέσα στο χώρο.

Κατόπιν, το **ύψος** της κάθε γωνιάς ανάλογα με τα επίπεδα που δημιουργεί, επιτρέπει διαφορετική κάθε φορά ποσότητα φωτός να εισχωρήσει μέσα στον χώρο. Συγκεκριμένα, όσο το ύψος του χώρου αυξάνεται, δημιουργείται μια πιο έντονη διάθεση δραστηριοποίησης, σε αντίθεση με τα χαμηλότερα ύψη ενός χώρου που δημιουργούν τις προϋποθέσεις για πιο ήσυχες δραστηριότητες (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014).

Εικ. 7: Δυνατότητες κίνησης και χωρικής σύνδεσης μέσω του μεγέθους και των πολυεπίπεδων ανοιγμάτων του χώρου.
"City Kids Education Center", Brooklyn, United States, by Barker Associates Architecture Office

Εικ. 8: Διαχωρισμός σημείων διάδρασης μέσω των σχημάτων του χώρου.
"Woods Cross High School", Woods Cross, United States, by Gsbsarchitects

Τα **όρια** ως ένα ακόμη στοιχείο του σχεδιασμού των γωνιών, προσδιορίζουν τόσο την μεταξύ τους σχέση, όσο και την αρχή και το τέλος τους. Είναι τα στοιχεία εκείνα που καθορίζουν το είδος της σύνδεσης αυτών των λειτουργικών ζωνών, είτε με σαφείς, είτε με πιο ήπιους τρόπους οριοθέτησης. Βέβαια, προτιμάται ο πιο ήπιος διαχωρισμός των χώρων, χρησιμοποιώντας άλλοτε αντικείμενα και άλλοτε σχεδιασμένα χρωματιστά όρια, τα οποία διαχωρίζουν νοητά τον χώρο, ενώ παράλληλα τον ενώνουν οπτικά και με τους υπόλοιπους (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014).

Εικ. 9: Αλληλεπιδράσεις μέσω επιφανειών με τοπική μορφή. "EcoKid Kindergarten", Vinh, Vietnam, by LAVA

Στα χαρακτηριστικά των γωνιών συγκαταλέγονται και οι **επιφάνειες**, οι οποίες ανάλογα με το είδος και το σχήμα τους, επιτρέπουν μία ποικιλία αλληλεπιδράσεων με το παιδί, όπως η ανάπτυξη κάποιας κοινωνικής συζήτησης, η ξεκούραση, ακόμα και το παιχνίδι. Η επιφάνεια επομένως, διαμορφώνει μια εδαφική μορφή, στην οποία τα νήπια αναπτύσσουν μια ποικιλία κινήσεων, αξιοποιώντας με αυτόν τον τρόπο τις δυνατότητες που εκείνη προσφέρει.

Εικ. 10: Ο εξοπλισμός του χώρου συμβάλλει στην δημιουργία ερεθισμάτων. "WeGrow", New York City, United States, by Bjarke Ingels Group

Η προέλευση και χρήση του **απαραίτητου εξοπλισμού** που χρησιμοποιείται σε κάθε γωνιά αποτελεί ένα ακόμη χαρακτηριστικό της, το οποίο ενημερώνει τα παιδιά για την διαθεσιμότητα, αλλά και τον τρόπο μεταχείρισης των υλικών σε σχέση με την καλύτερη απόδοσή τους (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014).

Τέλος, ο **γενικότερος χαρακτήρας** και το συναίσθημα που αποδίδει η κάθε γωνιά, επιδρά στην ενέργεια που αφιερώνουν τα παιδιά για την πραγματοποίηση μιας δράσης (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014).

1.3.2 Γωνιές, στόχοι

Συνεπώς, μία γωνιά ορίζεται από τα παραπάνω χαρακτηριστικά, τα οποία την διαμορφώνουν εξ' ολοκλήρου και την καθιστούν σημαντική επιτρέποντάς της να θέσει τους εκάστοτε στόχους της, που αφορούν τα ίδια τα παιδιά και την ανάπτυξη τους, ενώ σχετίζονται και με την εκπαίδευσή που θα τους δοθεί.

Πιο συγκεκριμένα οι γωνιές,

- ▶ επιδιώκουν την ένταξη στο κοινωνικό σύνολο, δημιουργώντας ευκαιρίες για κοινωνική συναναστροφή, ενώ παράλληλα υποστηρίζουν και την διαμόρφωση των προϋποθέσεων για απομόνωση μικρότερων ομάδων για την ανάπτυξη ενός διαλόγου,
- ▶ στοχεύουν να αποτελέσουν περιβάλλοντα προαγωγής του παιχνιδιού και της κίνησης, σε συνδυασμό με την εκπαιδευτική διαδικασία, κατά την οποία τα παιδιά παρακινούνται να γνωρίσουν το μαθησιακό αντικείμενο βιωματικά,
- ▶ αποβλέπουν και στην προσαρμογή του μαθησιακού υλικού στους ατομικούς χρόνους του κάθε παιδιού, λαμβάνοντας υπόψη τον ρυθμό και τις δυνατότητες του,
- ▶ αποσκοπούν τόσο στην ενασχόληση με διαφορετικά μαθησιακά αντικείμενα και δράσεις στις εκάστοτε γωνιές, όσο και στην μεταξύ τους σύνδεση,
- ▶ επιδιώκουν στην ενεργητικότητα των νηπίων για αναζήτηση και προβληματισμό, ενθαρρύνοντας την ανάληψη πρωτοβουλιών,
- ▶ παράλληλα ενθαρρύνουν την ένταξη και στην ένταξη των παιδιών σε μια γνωστική διαδικασία ανακάλυψης των ικανοτήτων και χαρακτηριστικών τους τόσο σε σχέση με τον εαυτό τους, όσο και με το υπόλοιπο σύνολο,
- ▶ διαμορφώνουν και μια οικία ατμόσφαιρα, στην οποία τα παιδιά αποκτούν οικειότητα με τον χώρο, ενώ μέσα σε αυτό το περιβάλλον ενισχύονται παράλληλα και οι ικανότητές τους, διαμορφώνοντας την προσωπικότητά τους σε όλα τα επίπεδα (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014).

1.3.3 Σχεδιαστικά κριτήρια οργάνωσης του χώρου στις γωνιές

Ο σχεδιασμός επιδιώκει την οργάνωση των γωνιών μέσα στον χώρο, λαμβάνοντας υπόψη ορισμένα κριτήρια, τα οποία συντελούν στην επίτευξη των παραπάνω στόχων. Τα κριτήρια αυτά είναι η **ευελιξία** και η παροχή **ποικιλίας ερεθισμάτων** (Γερμανός, 2002; Gandini, 1998). Για να μπορέσει το παιδί να εκφραστεί ελεύθερα μέσα στο χώρο, οφείλει ο ίδιος ο χώρος να φροντίζει μέσω της ευέλικτης κίνησης που προσφέρει να μην περιορίζει, αλλά αντίθετα να κινητοποιεί το ενδιαφέρον του για δραστηριοποίηση (Gandini, 1998). Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τον σχεδιασμό ανοικτών χώρων μάθησης που καταλήγουν σε έναν κεντρικό, ο οποίος λειτουργεί σαν μία μικρή πλατεία δράσης και αλληλεπίδρασης μεταξύ των μαθητών (Κακανά, 2017). Αυτός ο χώρος ως ένα καθημερινό σημείο συνάντησης επιτρέπει την ανάπτυξη σχέσεων, ενώ παράλληλα καλλιεργεί και το αίσθημα της οικειοποίησης από τα νήπια.

Εικ. 11: Δημιουργία μιας κεντρικής “πλατείας” καθημερινής συγκέντρωσης και σύνδεσής με τους υπόλοιπους χώρους μάθησης. “Kindergarten Riedlepark”, Friedrichshafen, Germany, by Lanz Schwager Architekten

Η διάδραση των παιδιών εντείνεται και με την ένταξη διαφόρων «προκλήσεων», οι οποίες προκαλούν την έναρξη μια συζήτησης, αλλά και την ανάπτυξη ενός συναισθήματος. Οι προκλήσεις μπορούν να εκφραστούν μέσα από αντικείμενα,

όπως καθρέφτες, παιχνίδια, μέσα στο χώρο, αναπτύσσοντας την περιέργεια και κινητοποιήση του νηπίου (Sanoff, 1995). Παράλληλα, μπορούν να αποδοθούν και ως μια σχεδιαστική απόφαση ήπιου διαχωρισμού του χώρου σε μικρότερους, μέσω ορισμένων κινητών και ακίνητων στοιχείων, όπως ένα έπιπλο καθιστικού. Το έπιπλο λόγω της μορφής και της γεωμετρίας του, επιτρέπει τη δημιουργία μιας γωνιάς για την απομόνωση μικρότερων ομάδων παιδιών, αλλά και την ανάπτυξη μιας συζήτησης, στα πλαίσια της μεταξύ τους κοινωνικοποίησης (Public Schools of North Carolina, 1998; Sanoff, 1995; Torelli & Durrett, a.x.).

Εικ. 12,13: Ο χώρος εμπλουτίζεται με ερεθίσματα ανάπτυξης δεξιοτήτων. Hello BABY Children's Center, Dnipro, Ukraine, by SVOYA Studio, (Left image). “Nía School”, Mexico City, Mexico, by Sulkin Askenazi, (Right image)

1.3.4 Συμπέρασμα

Ο ρόλος των γωνιών περιλαμβάνει την ρύθμιση της διεξαγωγής όλης της εκπαιδευτικής διαδικασίας της προσχολικής εκπαίδευσης, παρέχοντας μια ποικιλία δραστηριοτήτων δημιουργικής απασχόλησης και διδασκαλίας. Οι γωνιές αποτελούν τις βασικές περιοχές ενδιαφέροντος σε έναν χώρο διδασκαλίας, με τον οποίο τα παιδιά αλληλοεπιδρούν. Δεν θα ήταν όμως εφικτή η επίτευξη όλων των στόχων που θέτουν οι γωνιές, χωρίς και την συμβολή των ποιοτήτων του χώρου. Οι χωρικές ποιότητες είναι εκείνες που προσδιορίζουν τον χαρακτήρα της κάθε γωνιάς, δημιουργούν χωρικές σχέσεις, συντελώντας παράλληλα στην επιτυχή εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος.

ΟΙ ΧΩΡΙΚΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΕΣ
ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΕΝΟΤΗΤΑ Β

ΟΙ ΧΩΡΙΚΕΣ ΠΟΙΟΤΗΤΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

Οι χωρικές ποιότητες, ως αναπόσπαστο σχεδιαστικό εργαλείο, μέσω της πρακτικής τους εφαρμογής στους προσχολικούς χώρους, επεμβαίνουν και τροποποιούν τόσο το ύφος, όσο και την ατμόσφαιρα του χώρου, προσδίδοντάς του ταυτότητα. Θέτοντας ως επίκεντρο το παιδί, οι χωρικές ποιότητες διαμορφώνουν το προσχολικό περιβάλλον με στόχο να διεγείρουν τα συναισθήματα και το ενδιαφέρον των μαθητών, ενώ είναι αλληλένδετες με το εκπαιδευτικό τους πρόγραμμα. Οι χωρικές ποιότητες πρώτα απ' όλα στοχεύουν στην επίτευξη θετικής ψυχολογικής επίδρασης στα νήπια. Τα παιδιά σε αυτή την ηλικία επηρεάζονται εύκολα από τα ερεθίσματα του χώρου και των χαρακτηριστικών του. Αναπλάθουν μέσα σε αυτόν τον χαρακτήρα τους, ανακαλύπτοντας συγχρόνως και τις αντιληπτικές τους ικανότητες.

Στις ποιότητες του χώρου που αναλύονται παρακάτω, διακρίνονται οι προσμίξεις και εφαρμογές του χρώματος, η λαμπρότητα και το είδος του φωτισμού, η ποικιλία των υφών και των υλικών στα στοιχεία του χώρου και του εξοπλισμού του, αλλά και τα σχήματα που αναπτύσσονται μέσα σε αυτόν.

2.1 Η επίδραση του χρώματος στο παιδί

Ένα πολυδιάστατο χωρικό χαρακτηριστικό, που ανάλογα με τη χρήση και τις προσμίξεις του, αλλάζει την ατμόσφαιρα του χώρου, είναι το χρώμα. Είναι εκείνο το συστατικό που επιδρά στην οπτική αντίληψη του ατόμου, η οποία αυτόματα επαναφέρει εικόνες από τη μνήμη και τα κοινωνικά του πρότυπα, διεγείροντας κατά συνέπεια το συναισθήμα και τη φαντασία του. Η αντίληψη του χρώματος αφορά σε μια ψυχολογική διαδικασία που στη συνέχεια γίνεται αισθητική. Αποτελεί ένα βασικό εργαλείο σχεδιασμού, το οποίο διαμορφώνει τόσο την εικόνα του χώρου, όταν εφαρμόζεται σε αυτόν και στην επίπλωσή του, όσο και τον γενικότερο χαρακτήρα του. Υπάρχει ένα τεράστιο εύρος επιλογής χρωμάτων, δημιουργημένα όλα από τα τρία βασικά, το κόκκινο, το κίτρινο και το μπλε, τα οποία με διάφορες προσμίξεις δημιουργούν εκατομμύρια άλλα χρώματα. Όπως τονίζει και η θεωρία των χρωμάτων, η ανάμειξη διαφορετικών χρωμάτων επιδρά διαφορετικά στο άτομο, ανάλογα με την κουλτούρα του και το πλαίσιο στο οποίο εκείνα εφαρμόζονται. Για παράδειγμα, στις θερμότερες περιοχές του πλανήτη επικρατεί μια προτίμηση στα θερμότερα χρώματα, ενώ αντίθετα στις λιγότερο θερμές περιοχές, στα ψυχρότερα. Επιπλέον, ένας ακόμη παράγοντας αντίληψης του χρώματος από το άτομο είναι και η ηλικία του, αφού για κάθε ηλικιακή ομάδα τα χρώματα συνδέονται με διαφορετικά συναισθήματα και συνειρμούς από προηγούμενα βιώματα και εμπειρίες (Γερμανός, 2002; Alnasuan, 2016; Birren, 2013; Riley, 1995; Sharpe, 1975).

Εικ.15: Προσμίξεις μεταξύ των βασικών χρωμάτων (κόκκινο, κίτρινο, μπλε)

Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς προσχολικούς χώρους, η επιλογή του χρώματος επιδρά στην απόδοση ταυτότητας στον χώρο, αφού το χρώμα μπορεί να υποδηλώσει τον χαρακτήρα, αλλά και οριοθετήσει τις γωνιές σε ένα νηπιαγωγείο, αλληλεπιδρώντας με τα αντικείμενα, τα έπιπλα και τις υφές τους.

Ειδικότερα, στις **αίθουσες διδασκαλίας**, ο συνδυασμός χρωμάτων με κοντινές αποχρώσεις δημιουργεί ηρεμία, αλλά και συγκέντρωση στα νήπια, ενώ στην περίπτωση της επιλογής έντονων χρωματικών αντιθέσεων δημιουργεί κούραση. Αντίστοιχα, η επιλογή πολύ φωτεινών χρωμάτων είναι ικανή να προκαλέσει υπερδιέγερση (Isbell & Exelby, 2001; Olds, 2001). Σε αυτή την περίπτωση η προσθήκη έντονων χρωμάτων σε έπιπλα και αντικείμενα, μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη οπτική σταθερότητα και ισορροπία στον χώρο (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014). Λόγω αυτού, σε μια αίθουσα διδασκαλίας ενθαρρύνεται η ένταξη ουδέτερων χρωμάτων στους τοίχους και πιο έντονων στον εξοπλισμό του χώρου. Αυτό προκύπτει από τον διαχωρισμό της αίθουσας διδασκαλίας σε τρεις επάλληλες οριζόντιες χρωματικά ζώνες, οι οποίες ρυθμίζουν την ισορροπία στον χώρο, προκαλώντας ερεθίσματα (Γερμανός, 2002).

Εικ. 16: Ο εξοπλισμός του χώρου επενδύεται με έντονα χρώματα, προσελκύοντας την διάθεση των νηπίων για αλληλεπίδραση. "Landscape For Play", Madrid, Spain, by Aberrant Architecture

Στην κατώτερη ζώνη, η οποία περιλαμβάνει τον εξοπλισμό του χώρου και τον διατρέχει μέχρι το ύψος ενός καθιστού παιδιού, προσαρμόζονται πιο έντονες αποχρώσεις από εκείνες των υπερκείμενων ζωνών. Στην ενδιάμεση ζώνη, η οποία φτάνει μέχρι το ύψος των ενδεχόμενων ανοιγμάτων (πόρτες, παράθυρα), χρησιμοποιούνται πιο φωτεινά χρώματα. Στην ανώτερη ζώνη, η οποία καταλήγει στην οροφή, τα χρώματα που επιλέγονται έχουν υψηλό συντελεστή ανάκλασης του φωτός, γεγονός που συντελεί στην αύξηση του επιπέδου φωτισμού του χώρου.

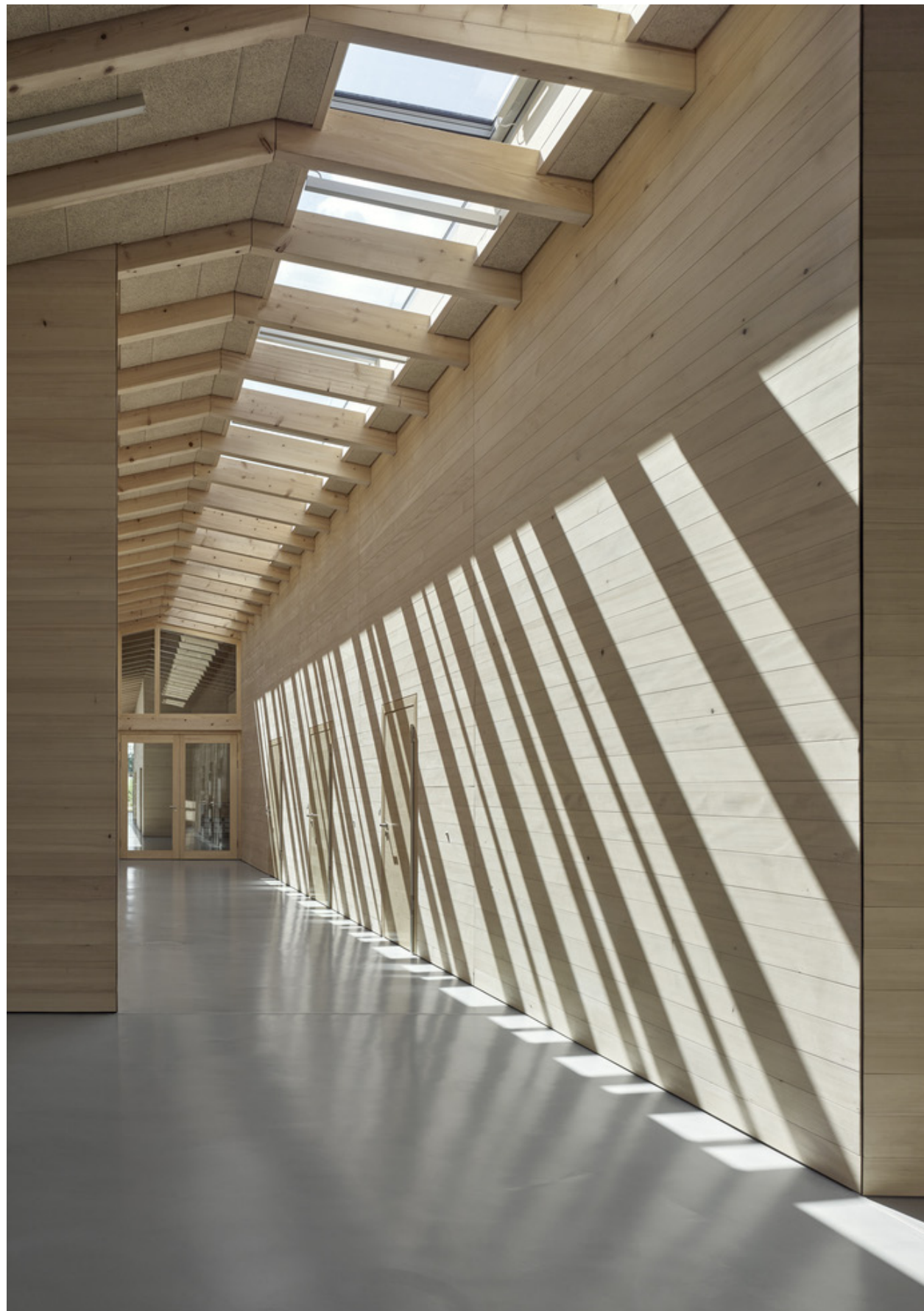

Εικ. 17: Οι ζώνες ένταξης του χρώματος στο χώρο δημιουργούν σταδιακά ενεργητικότητα (έντονες αποχρώσεις στην κατώτερη), ηρεμία (ανοικτοί τόνοι στην ενδιάμεση), αλλά και την αίσθηση του εξωτερικού (ανοικτή απόχρωση του μπλε στην ανώτερη ως αναπαράσταση του ουρανού). "Mi Casita Preschool and Cultural Center", Brooklyn, United States, by 4Mativ Design Studio, Barker Associates Architecture Office

Στους **κοινόχρηστους χώρους** προτιμάται η επιλογή πιο φωτεινών χρωμάτων. Τα φωτεινά χρώματα σε αυτούς τους χώρους ενισχύουν την ευχάριστη μετακίνηση και αλληλεπίδραση των παιδιών, ζωντανεύοντας ακόμα και τον κοινό μεταβατικό χώρο ανάμεσα στις γωνιές (Γερμανός, 2002; Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014).

Εικ. 18: Η ένταξη του χρώματος σε υαλοστάσια και αλληπαλλήλες ζώνες δημιουργεί ερεθίσματα πρόκλησης του ενδιαφέροντος και ανάπτυξης της φαντασίας των παιδιών. "Kindergarten 8Units Velez-Rubio", Almería, Spain, by LosdelDesierto

Εικ. 19

2.2 Η δράση του φωτός στην ανάπτυξη μιας ατμόσφαιρας για το παιδί

Άλλη μια σημαντική ποιότητα που δίνει χαρακτήρα σε έναν χώρο και επιδρά στην διάθεση του ατόμου αποτελεί το φως. Το φως, απαραίτητο για τη διευκόλυνση της διαβίωσης του ανθρώπου, έχει την ιδιότητα να δίνει ύπαρξη και μέγεθος στον χώρο, διαμορφώνοντας σε μεγάλο βαθμό τον χαρακτήρα του. Αυτές του οι δυνατότητες, αποτελούν φυσικό επακόλουθο του είδους του φωτισμού, της κατεύθυνσης, της ποιότητας και της ποσότητας του φωτός που εισχωρεί στον χώρο. Αρχικά, αφετηρία είναι ο τύπος του φωτισμού, φυσικού ή τεχνητού, ο οποίος ανάλογα με την επιλογή του, διαφοροποιεί τόσο την ατμόσφαιρα, όσο και την ψυχολογία των ατόμων με τα οποία έρχεται σε επαφή. Από την μία, η αξιοποίηση επαρκούς φυσικού φωτισμού μέσω αρκετών ανοιγμάτων για σημαντική διοχέτευση φωτός στην αίθουσα, δημιουργεί μια φυσική λαμπρότητα στον χώρο, συντελώντας σε μια σωματική και ψυχολογική ανάταση και ευεξία, από την άλλη, οι πηγές τεχνητού φωτισμού, μέσω ενός επαρκούς αριθμού τοποθετημένων τεχνητών πηγών στις κατάλληλες θέσεις, μπορούν να αντικαταστήσουν το φυσικό φως και να διαμορφώσουν συνθήκες για ενεργοποίηση και συγκέντρωση του ατόμου (Γερμανός, 2002; Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014).

Εικ. 20

Εικ. 21

Και οι δύο αυτοί τύποι φωτισμού, φυσικός και τεχνητός, με τον κατάλληλο σχεδιασμό έχουν την ικανότητα να δημιουργήσουν ένα φιλικό εσωτερικό περιβάλλον. Συνήθως όμως στους εσωτερικούς χώρους, όπως και στους προσχολικούς, η συνθήκη αυτή παρουσιάζει δυσκολία στην εξασφάλιση ενός ομοιογενούς φωτισμού. Λύση σε αυτή την ανισορροπία αποτελεί ο συνδυασμός φυσικού και τεχνητού φωτισμού στην αίθουσα, που ρυθμίζει την ποσότητα του φωτός σε περιοχές που δεν επαρκεί από μόνο του το φυσικό φως και επομένως ενισχύεται από τεχνικές πηγές (Μέσσιου, 2014; Γερμανός, 2002). Για την ακρίβεια, με την προσθήκη επιπλέον τεχνητών πηγών στο ανώτερο σημείο της αίθουσας, με κάθετη κατεύθυνση προς το πάτωμα και συγκεκριμένης ποιότητας φωτός, το δωμάτιο αποκτά μια οπτική σταθερότητα και ομοιογένεια, αποτρέποντας την δημιουργία οποιασδήποτε χαοτικής κατάστασης και αναστάτωσης. Μια ιδιαίτερα κατάλληλη επιλογή τεχνητών φωτιστικών σωμάτων αποτελεί ο φωτισμός φθορισμού με ημι-γυαλιστερή οθόνη, ο οποίος επιτυγχάνει τόσο την ομοιογενή λαμπρότητα, όσο και αποφυγή ενδεχόμενων ανακλάσεων (Γερμανός 2002).

Παράλληλα με τον τεχνητό φωτισμό, υπάρχει και η δυνατότητα διεύρυνσης και των φυσικών πηγών φωτισμού στον χώρο. Ο φυσικός φωτισμός, εκτός από την εισχώρησή του από τα ανοίγματα των ενδεχόμενων τοίχων, μπορεί επίσης να εισέρχεται και από τα ύψη της ίδιας της οροφής, η οποία με τις κατάλληλες εσοχές, δημιουργεί διαφορετικά υψομετρικά ανοίγματα, εντείνοντας την φωτεινότητα του χώρου (Γερμανός, 2002; Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014; GSA, 2003; Head Start, 2005).

Εικ. 19,20,21: Το φυσικό φως διαχέεται μέσω φεγγιτών και κάθετων ανοιγμάτων στον χώρο, και επιμελείται με φυσικά υλικά, όπως το ανοιχτό ξύλο δημιουργώντας ευεξία. "Trumpf Day-Care Center", Ditzingen, Germany, by Barkow Leibinger

2.3 Τα υλικά και οι υφές τους ως πρόκληση σχεδιασμού και επιρροής στο παιδί

Τα υλικά και οι υφές τους αποτελούν ακόμη μια αιτία διέγερσης της αντίληψης του ατόμου, ενεργοποιώντας το νευρικό του σύστημα, αλλά και την αισθητηριακή του αντίληψη, τόσο σε οπτικό, ακουστικό, όσο και σε επίπεδο αφής. Η διαδικασία αυτή αναπτύσσει ποικιλία συναισθημάτων και συνειρμών, συντελώντας στην δημιουργία βιωματικών εμπειριών.

Εικ. 22: Οι επιφάνειες των υλικών αποτελούν πρόκληση για την ανάπτυξη βιωματικών εμπειριών.
"Korea National Arboretum Children's Forest School", Pocheon, South Korea, by Geeumplus

Τα παραπάνω ισχύουν και στην περίπτωση των νηπίων, τα οποία λόγω της ηλικίας τους αναπτύσσουν μια ιδιαίτερη βιωματική σχέση με το αντικείμενο, αλληλοεπιδρώνοντας μαζί του με διάφορους τρόπους κίνησης. Συγκεκριμένα, οι μαλακές υφές όπως στα αφρώδη υλικά, ιδιαίτερα σε ήσυχες γωνίες, συντελούν στην ανάπτυξη μιας «σπιτικής» ατμόσφαιρας, αφού η επαφή μαζί τους, δημιουργεί αυτόματα ασφάλεια και ηρεμία στα παιδιά. Αντίθετα, η επαφή με σκληρές επιφάνειες αποθαρρύνει την ελεύθερη κίνηση, ενώ η επαφή με φυσικά υλικά, όπως το ξύλο, δημιουργεί οικειότητα και ηρεμία, εγείροντας την επιθυμία της εξερεύνησης. Αυτή η ικανότητα των υλικών στον επηρεασμό το ψυχισμού των παιδιών, είναι που λαμβάνεται υπόψη στον σχεδιασμό των προσχολικών χώρων, όπου οι υφές ποικίλουν στις διάφορες επιφάνειες (Isbell & Exelby, 2001; Olds, 2001).

2.4 Η διάταξη του χώρου και οι σχηματισμοί του στη σχέση του με το παιδί

Εικ. 23: Τα ερεθίσματα του χώρου, ως μέσο ανάπτυξης δραστηριοτήτων και καλλιέργειας ικανοτήτων των νηπίων.
"Ama'r Children's Culture House", Copenhagen, Denmark, by Dorte Mandrup

Μια ακόμη ιδιότητα του χώρου να επιδρά στην ψυχοσύνθεση των ατόμων και κατ' επέκταση των παιδιών, είναι η ίδια η σύνθεση, μέσω των σχημάτων που αναπτύσσονται σε αυτόν. Τα σχήματα στον χώρο ανάλογα με τη μορφή και την εφαρμογή τους στα αντικείμενα και την επίπλωση ορίζουν, διαχωρίζουν αλλά και δημιουργούν τον χώρο, καθώς αυτός, ανάλογα με την ηλικιακή ομάδα του ατόμου, διαφέρει σε κατανόηση και νόημα. Ειδικότερα, ένα παιδί αντιλαμβάνεται τον χώρο τελείως διαφορετικά από έναν ενήλικα. Αυτό οφείλεται στην προσπάθειά του να τον κατανοήσει, αφού ένας μικρός χώρος στα μάτια ενός ενήλικα, μπορεί να φαίνεται τεράστιος και χαοτικός για ένα παιδί. Αντίστοιχα και ένα αντικείμενο αντιμετωπίζεται ως μορφή, δομή, φόντο και σχήμα από έναν ενήλικα, ενώ για το παιδί ως ένα νέο βίωμα.

Εικ. 24: Οι χωρικοί σχηματισμοί ως αφορμή για παιχνίδι και ψυχαγωγία. "EcoKid Kindergarten", Vinh, Vietnam, by LAVA

Για τα παιδιά αποτελεί μια κατάσταση διάδρασης, κατά την οποία εξερευνούν την αίσθησή του αντικειμένου, συμμετέχοντας σε αυτή με όλο τους το σώμα. Λόγω αυτού, αποκτούν μια προσωπική σχέση μαζί του, στην οποία εκτελούν μια δραστηριότητα ανάλογα με το μέγεθος και το σχήμα του. Ιδιαίτερα, αντικείμενα με οργανικό σχήμα, επιτρέπουν μεγαλύτερο εύρος κινήσεων και στάσεων για τα παιδιά, μια ιδιότητα που ανάγεται στη φύση, δημιουργώντας ποικιλία σε σχηματισμούς και δομή. Επομένως, ένα αντικείμενο που δημιουργεί μαλακά όρια, εσοχές και κάμψη στην μορφή του, ενεργοποιεί τη φαντασία του παιδιού να καθίσει, να διαβάσει, να συζητήσει, να ξαπλώσει, να χορέψει, ακόμα και να κρυφτεί στο αντικείμενο, το οποίο πλέον αποκτά μια πολυσήμαντη ιδιότητα (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014; White 2004a).

Εικ. 25: Το αντικείμενο μέσω της μορφής και του χρώματος αναπτύσσει φυσικές ιδιότητες που επιτρέπουν αρκετές αλληλεπιδράσεις με το παιδί. "Vittra Telefonplan", Stockholm, Sweden, by Rosan Bosch

2.5 Ο συνδυασμός των χωρικών ποιοτήτων στην ανάπτυξη ενός βιώματος

Γενικότερα, έχει σημασία ο τρόπος με τον οποίο οι ποιότητες του χώρου συνεργάζονται προκειμένου να παράγουν ένα αποτέλεσμα σε επιθυμητό βίωμα. Οι ποιότητες ενός χώρου είναι αλληλεξαρτώμενες και αλληλένδετες μεταξύ τους, καθιστώντας απαραίτητη την μελέτη της κάθε μίας σε άμεση σχέση με τις υπόλοιπες, για την λήψη των ικανότερων σχεδιαστικών αποφάσεων. Η παρατήρηση αυτή αφορά κατεξοχήν τους προσχολικούς χώρους, οι οποίοι πρέπει να δράσουν ως «δάσκαλοι» και «καθοδηγητές» που δεν περιορίζονται μόνο στην απόκτηση γνώσεων, αλλά και στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του κάθε παιδιού ξεχωριστά.

Ειδικότερα, η επιλογή του χρωματικού εύρους στα δομικά και διακοσμητικά στοιχεία του προσχολικού χώρου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό τόσο από το είδος του φωτός που εισβάλλει στο χώρο, φυσικού ή τεχνητού, όσο και από την ποσότητα που επιτρέπει να εισχωρήσει σε αυτόν. Δωμάτια με πληθώρα φυσικού φωτός στο εσωτερικό τους δημιουργούν μια ευχάριστη και ζωντανή διάθεση στους αποδέκτες τους, καθιστώντας μια χρωματική κλίμακα κυρίως ήπιων διαβαθμίσεων με προσθήκη έντονων σε σημεία ενδιαφέροντος, οι οποίες συντελούν στη δημιουργία μιας ήρεμης και φωτεινής ατμόσφαιρας που αναζωογονεί τη διάθεση των παιδιών, δημιουργώντας ένα αίσθημα φρεσκάδας. Σε χώρους από την άλλη, που δεν έχουν τη δυνατότητα αξιοποίησης μεγάλης ποσότητας του φυσικού φωτός, εντάσσονται τεχνητές πηγές για την εξασφάλιση μιας επαρκούς οπτικής αντίληψης, δημιουργώντας παράλληλα και την ανάγκη για την επιλογή πιο έντονων χρωμάτων που προσδίδουν ζωρότητα στον κατά τα άλλα ψυχρά φωτισμένο χώρο.

Μια ακόμη σχέση των χαρακτηριστικών του χώρου αναδύεται και από το συνδυασμό του χρώματος με τις **κατάλληλες υφές, τα υλικά και τα σχήματα** των αντικειμένων στη σχολική αίθουσα. Συγκεκριμένα, το στοιχείο του χρώματος ανάλογα με την επιλογή του προσδίδει στο αντικείμενο διαφορετική αίσθηση και ερμηνεία. Ένα οργανικό αντικείμενο ή μια κατασκευή με φυσικά χρώματα και μαλακά φυσικά υλικά προτρέπει το παιδί να αλληλεπιδράσει μαζί του με ασφάλεια στις διάφορες κινήσεις και στάσεις του. Δημιουργείται όπως αναφέρθηκε προηγούμενα μία βιολογικά οικεία αίσθηση με την ελευθερία που εμφανίζει η φύση με τους ποικίλους μορφολογικούς σχηματισμούς της. Αντίθετα, ένα πιο αυστηρό σχηματικά άκαμπτο αντικείμενο με τεχνητά υλικά, επιτρέπει πιο συγκεκριμένες κινήσεις και θέσεις για το παιδί, καθιστώντας με αυτόν τον τρόπο πιο δύσκολη την εξερεύνησή του με αυτό. Σε αυτήν την περίπτωση για να προκαλέσει την προσοχή του παιδιού, το αντικείμενο χρειάζεται έναν πιο έντονο χρωματισμό, ο οποίος θα το διαχωρίσει από τα υπόλοιπα.

Εικ. 26: Η αίθουσα του κλιμακοστασίου στο "Kaleidoscope Kindergarten" χρησιμοποιεί αρκετή ποσότητα φυσικού φωτός μέσω φεγγιτιτών, τη στιγμή που σχήματα έντονων αποχρώσεων λειτουργούν ως "πυξίδα" προσανατολισμού.
"Kaleidoscope Kindergarten", Tianshui, China, by SAKO Architect

Εικ. 27: Έντονα χρώματα σε κατασκευές διάφορων σχημάτων εξάπτουν την φαντασία και τη διάθεση για παιχνίδι.
"Vittra Telefonplan", Stockholm, Sweden, by Rosan Bosch

Εικ. 28: Τα στοιχεία του χώρου υιοθετούν φυσικές μορφές ενεργοποιώντας την αισθητηριακή αντίληψη. "Primary+Secondary Art School", Concept, by Alexander Simonov, Anna Monastyretska, Kateryna Bondarenko, Oleh Horban.

Σημασία βέβαια, πέρα από το καθαυτό περιβάλλον που αναπτύσσεται μέσα σε έναν χώρο, έχουν και οι σχέσεις μεταξύ διαφορετικών χώρων. Κάνοντας χρήση των παραπάνω ποιοτήτων, άλλοτε επιτυγχάνεται μια νοητή μεταξύ τους σύνδεση και άλλοτε ένας ήπιος ή αισθητός διαχωρισμός τους. Αυτές οι σχεδιαστικές αποφάσεις, αντί να αναλωθούν αποκλειστικά στον κοινό διαχωρισμό κάθετων αυστηρών δομικών στοιχείων, χρησιμοποιούν μαλακά ή σταθερά αντικείμενα, όπως μοκέτες, ή έπιπλα, αντικείμενα που επιτρέπουν την οπτική επαφή, όπως γυάλινες επιφάνειες, ή κουρτίνες, είτε και χρωματικές διαδρομές. Κατά συνέπεια, οι σχεδιαστικές αυτές αποφάσεις χαράσσουν νοητά όρια και αποστάσεις, συνδέοντας παράλληλα τις επιμέρους χωρικές ενότητες σε μία συνολική.

Παρατηρώντας την πληθώρα των ιδιοτήτων του χώρου που αναδεικνύονται μέσα από το συσχετισμό ποιοτήτων, τονίζεται η σημασία τους στη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας που θα φιλοξενεί τα παιδιά τις περισσότερες ώρες της ημέρας, επηρεάζοντας την ψυχική τους διάθεση. Επομένως, λόγω της παραπάνω σημαντικότητας της ποικιλίας των χωρικών ποιοτήτων, γίνεται σε μεγάλο βαθμό η χρήση τους και από τα προηγμένα συστήματα «κιναισθητικής εκπαίδευσης», διαμορφώνοντας σημαντικά τον χώρο ανάλογα με τους στόχους που θέτει το κάθε σύστημα ξεχωριστά.

ΠΡΟΗΓΜΕΝΑ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ
ΚΙΝΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ

ΠΡΟΗΓΜΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΙΝΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Μέσα στα χρόνια το εκπαιδευτικό σύστημα παγκοσμίως επιχειρεί να ενισχύσει τις εκπαιδευτικές του μεθόδους για την πιο παραγωγική μετάδοση γνώσεων και εμπειριών στα παιδιά και ιδιαίτερα στα νήπια. Γενικότερα, έχει αναπτυχθεί ένας ευρύς αριθμός από συστήματα εκπαίδευσης, λειτουργώντας ως βασικά εργαλεία στον εκπαιδευτικό τομέα, με ορισμένα να ξεχωρίζουν ως τα πιο «προηγμένα συστήματα κιναισθητικής εκπαίδευσης». Ανάμεσά τους είναι η μέθοδος Montessori, η προσέγγιση Reggio Emilia, η παιδαγωγική Waldorf, το Forest School, η μέθοδος Loose Parts Play, καθώς και το Play-based learning. Τα συστήματα αυτά αποτελούν γνωστές εφαρμοσμένες μεθόδους, οι οποίες με διαφορετική προσέγγιση το κάθε ένα θέτουν ως κέντρο το παιδί, δομώντας την προσωπικότητά του και διαμορφώνοντας τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάδειξη της δημιουργικότητάς του. Η κάθε μέθοδος δίνει ιδιαίτερη σημασία στον χώρο και στην μεταδοτικότητά του, καθώς μέσω των ποιοτήτων εξάπτουν το ενδιαφέρον των νηπίων, ενεργοποιώντας συγχρόνως την συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

3.1 Η μέθοδος Montessori στην ανάπτυξη του παιδιού μέσα από την πολυκεντρικότητα

Ευρέως γνωστή σε αρκετές χώρες για τις πρακτικές και την αποτελεσματικότητά της είναι η μέθοδος Montessori. Η ίδια αναπτύχθηκε από την παιδαγωγό Μαρία Μοντεσσόρι και δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην ελευθερία της κίνησης του κάθε παιδιού ανάλογα με τον ατομικό του ρυθμό ανάπτυξης, σε έναν καλά σχεδιασμένο εκπαιδευτικό χώρο με ποικιλία υλικών, που προωθούν μια θελκτική ατμόσφαιρα (Lewis, 1977). Η μέθοδος περιλαμβάνει το φάσμα των προσχολικών ηλικιών, πρωτοπορώντας στον μικτό διαμοιρασμό τους στις εκπαιδευτικές αίθουσες, μία στοχευμένη απόφαση που καλλιεργεί τις μεταξύ τους σχέσεις το αίσθημα της αλληλοβοήθειας και του θαυμασμού (Lewis, 1977).

Το πρόγραμμα της μεθόδου αποβλέπει στην αισθητηριακή, την γλωσσική και την πολιτισμική εκπαίδευση, καθώς και την εκμάθηση των μαθηματικών, αλλά και πρακτικών δραστηριοτήτων της καθημερινής ζωής. Πιο συγκεκριμένα,

- ▶ μέσα από την ενασχόληση με δραστηριότητες της καθημερινότητας, το παιδί αποκτά ανεξαρτησία και ικανότητες συντονισμού,
- ▶ στα πλαίσια της αισθητηριακής εκπαίδευσης επενδύει στην ανίχνευση των αντικειμένων μέσα από την καλλιέργεια των αισθήσεων,
- ▶ η γλωσσική εκπαίδευση επιδιώκει την ορθή εκμάθηση της γλώσσας και της γραφής,
- ▶ η εκπαίδευση των μαθηματικών επιδιώκει στην κατάκτηση αυτού του γνωστικού πεδίου και
- ▶ η διδασκαλία των πολιτισμικών θεμάτων στην ευαισθητοποίηση και κατανόηση των παιδιών για την ποικιλομορφία του χώρου γύρω τους¹.

Εικ. 30: Η αίθουσα ακολουθεί μια δομή σταδιακής κλιμάκωσης χώρων μέσα σε ευρύτερους με ήπια όρια δημιουργώντας πολυκεντρικότητα

¹ Montessori Academy. Διαθέσιμο στο: <https://montessoriacademy.com.au/montessori-education/prepared-environment/>

Ο χώρος

Αναφορικά με την οργάνωση του χώρου στην προσέγγιση Montessori, χρησιμοποιείται η έννοια του επιμέρους χώρου μέσα σε έναν ευρύτερο, σε μια δομή σταδιακής κλιμάκωσης μεγεθών. Ο κάθε χώρος οριοθετεί νοητά έναν μικρότερο στον οποίο θα λάβει χώρα το μάθημα, ενώ παράλληλα μέσα σε αυτόν το κάθε παιδί με τα δικά του αντικείμενα και υλικά δημιουργεί έναν μικρότερο χώρο, ως προσωρινή περιοχή εργασίας. Αυτοί οι νοητοί χώροι δημιουργούν τις γωνιές στις οποίες κινείται και διαδρά το κάθε παιδί, προσδίδοντας στον χώρο έναν χαρακτήρα πολυκεντρικότητας. Τα νοητά αυτά όρια χρησιμοποιούν σημαντικά τις χωρικές ποιότητες, αφού προσδιορίζονται από το χρώμα μέσα από χρωματιστές γραμμές οριοθέτησης στο δάπεδο και στα αντικείμενα παιχνιδιού, αλλά και από το ίδιο το αντικείμενο που εργάζεται το κάθε παιδί, όπως για παράδειγμα ένα πανί ή μικρό χαλί εργασίας. Το αντικείμενο αυτό αν και διαχωρίζει τον ατομικό χώρο του κάθε παιδιού από τα υπόλοιπα, ταυτόχρονα παραμένει σε ένα ευρύτερο κοινό πλαίσιο με την υπόλοιπη τάξη. Σε όλη αυτή την πρακτική διαδικασία, η σχέση μεταξύ μαθητή και δασκάλου είναι αμφίδρομη, χωρίς την αίσθηση αυστηρής ιεραρχίας. Ο δάσκαλος λειτουργεί ως ενεργός καθοδηγητής στην δραστηριότητα των παιδιών, χωρίς να παρεμβαίνει στην εργασία τους (Παπαναστασίου, Αναγνωστοπούλου, Παρούση, 2019).

Τα αντικείμενα επίσης με τα οποία έρχονται σε επαφή ή χρησιμοποιούν τα παιδιά, προσαρμόζονται στις εξατομικευμένες ανάγκες τους, δημιουργώντας μια αίσθηση άνετης, οικείας και σπιτικής ατμόσφαιρας, μέσω της υλικότητάς τους. Αυτή η ατμόσφαιρα περιλαμβάνει επίσης, την ένταξη αντικειμένων του πραγματικού καθημερινού κόσμου για την άμεση κατανόηση και εξοικείωσή των παιδιών με τις πραγματικές καταστάσεις, γήινες ήπιες αποχρώσεις, την επιδίωξη του φυσικού φωτός, αλλά και την ίδια τη διαμόρφωση της επίπλωσης του χώρου, η οποία επιτρέπει την δημιουργία μιας ανοιχτής αίθουσας με ενισχυμένη δυνατότητα ελεύθερης κίνησης των παιδιών σε αυτήν (Hertzberger, 2002).²

Εικ. 31: Η αίθουσα ακολουθεί μια δομή σταδιακής κλιμάκωσης χώρων μέσα σε ευρύτερους με ήπια όρια δημιουργώντας πολυκεντρικότητα

² Παπαναστασίου, Αναγνωστοπούλου, Παρούση. Reggio Emilia Approach. Διαθέσιμο στο: <https://www.reggiochildren.it/en/reggio-emilia-approach/>

3.2 Η συμβολή της μεθόδου Reggio Emilia στο παιδί μέσα από τις δυνατότητες της τέχνης

Κινούμενη σε παρόμοιο πλαίσιο είναι και η χαρακτηριστικά πιο επιτυχημένη μέθοδος Reggio Emilia. Η Reggio Emilia αποτελεί μια πολυσυμβολική προσέγγιση η οποία ενθαρρύνει την νοητική ανάπτυξη και την πολυποίκιλη έκφραση των παιδιών μέσα από ερεθίσματα και δραστηριότητες (Edwards, Gardini & Forman, 1998a). Η μέθοδος θέτει ως επίκεντρο τα παιδιά και τον προσωπικό τους ρυθμό ανάπτυξης, διαμορφώνοντας το πρόγραμμά της ανάλογα με αυτόν, αποσκοπώντας στην εξέλιξή τους ως κοινωνικά όντα και ερευνητές (Hewett, 2001; Edwards, 2003).

Η προσέγγιση Reggio Emilia εστιάζει στην ανάπτυξη του παιδιού ως συνάρτηση με το κοινωνικό περιβάλλον του, προωθώντας την ενεργή συμμετοχή και τη δημιουργικότητα, μέσω ποικίλων δραστηριοτήτων. Σε αυτή τη διαδικασία συμμετέχει και ο δάσκαλος, ο οποίος εισβάλλει στον χώρο του παιδιού, ενισχύοντας την ισότιμη συμμετοχή (Hewett, 2001, Daws, 2005). Η ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης αποτελεί βασικό στόχο της μεθόδου του Ρέτζιο, η οποία ενεργοποιείται μέσω της συμμετοχής σε δραστηριότητες που συντελούν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και της φαντασίας του παιδιού. Ιδιαίτερη σημασία για την μέθοδο κατέχει και η ενασχόληση με την τέχνη, που οδήγησε και στη δημιουργία ενός χώρου “Ατελιέ”, αίθουσες δημιουργίας εικόνων, μέσα από την πρακτική επαφή των παιδιών με την ύλη και τις δυνατότητες που εκείνη προσφέρει.²

² Παπαναστασίου, Αναγνωστοπούλου, Παρούση. Reggio Emilia Approach. Διαθέσιμο στο: <https://www.reggiochildren.it/en/reggio-emilia-approach/>

Εικ. 32: Το χρώμα μέσα από την σωματική επαφή με τα νήπια αποκτά φυσικές ιδιότητες προσδίδοντας στο χώρο την ιδιότητα του «Ατελιέ». “Discovery Village Center”, New York, United States

Εικ. 33: Ο εσωτερικός χώρος ενώνεται με τη φύση υιοθετώντας τα χαρακτηριστικά και τους σχηματισμούς της

Ο χώρος

Η μέθοδος εφαρμόζεται σε ανοιχτούς χώρους που επιτρέπουν την ελεύθερη κίνηση και συνδέονται με το εξωτερικό φυσικό περιβάλλον, με την φύση να είναι παρόν μέσα στο χώρο με διάφορους τρόπους (Παπαναστασίου, Αναγνωστοπούλου, Παρούση, 2019). Συγκεκριμένα, ο χώρος απαρτίζεται από μεγάλα ανοίγματα που επιτρέπουν ικανή ποσότητα φυσικού φωτός και οπτικής επαφής με το εξωτερικό περιβάλλον, ενώ παράλληλα γίνεται χρήση κυρίως φυσικών υλικοτήτων σε αντικείμενα,

κυρίως ξύλινων, τα οποία παίρνουν φυσικές και κατ' επέκταση οργανικές μορφές, τόσο σε σχεδιαστικό όσο και σε διακοσμητικό επίπεδο. Ακόμα και το χρώμα αναπτύσσει μια σωματική επαφή με τη φύση, μέσα από την ελεύθερη έκφραση των παιδιών με αυτό. Γενικότερα, μέσα από όλες αυτές τις ποιότητες τα παιδιά αρχίζουν να συνθέτουν μια μεθοδολογία παρατήρησης, καταγραφής και έκφρασης σε κάθε εμπειρία που καλούνται να διαδράσουν (Παπαναστασίου, Αναγνωστοπούλου, Παρούση, 2019; Oberski, 2005; Ogletree, 1997).

3.3 Η μέθοδος Waldorf και η προσέγγιση της στην συνολική ανάπτυξη του παιδιού

Μια ακόμη προτεινόμενη μέθοδος που προστέθηκε στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι η παιδαγωγική Waldorf, η οποία αναπτύχθηκε από τον Ρούντολφ Στέινερ, αποσκοπώντας στην ισότιμη συμμετοχή των παιδιών, ανεξαρτήτως των ατομικών τους ικανοτήτων και δεξιοτήτων, στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Η μέθοδος θέτοντας και αυτή ως κέντρο το παιδί, στοχεύει στην ολική του διάπλαση μέσα από ένα λεπτομερές πρόγραμμα σπουδών.

Η μέθοδος κατά τον Στέινερ βασίζεται σε ορισμένες αρχές, την “Ανθρωποσοφία”, τον σεβασμό στην ανάπτυξη, την ευρυθμία, αλλά και τη ανάπτυξη της φαντασίας. Ειδικότερα, ο εκπαιδευτικός ωθείται στην μετάδοση μιας πιο ουσιαστικής μάθησης, με την παρουσία του σε όλες τις τάξεις προαγωγής του κάθε παιδιού, παρακολουθώντας με αυτόν τον τρόπο την πρόοδο και την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής του πορείας (Ogletree, 1997). Παράλληλα, δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην συνολική ανάπτυξη των παιδιών, αφού σύμφωνα με τον Στέινερ, ο άνθρωπος αποτελείται από ψυχή, σώμα και μυαλό και η ορθή εκπαιδευτική διαδικασία οφείλει να καλλιεργεί συνολικά και τα τρία αυτά στοιχεία. Η μέθοδος μάλιστα υποστηρίζει πως ακόμα και η απόκτηση της γνώσης έχει μια “κατάλληλη στιγμή” για κάθε παιδί ανάλογα με τα αναπτυξιακά του στάδια. Ταυτόχρονα, η μέθοδος εστιάζει και στην κίνηση του σώματος σε σχέση με την νοητική διεργασία και το συναίσθημα, ενώ επενδύει αρκετά και στην ενίσχυση της δημιουργικής έκφρασης μέσα από την παροχή ερεθισμάτων και δημιουργικών δραστηριοτήτων (Παπαναστασίου, Αναγνωστοπούλου, Παρούση, 2019; Oberski, 2005; Ogletree, 1997).

Ο χώρος

Οι αίθουσες των σχολείων που ακολουθούν τη μέθοδο Waldorf απαρτίζονται από ανοιχτούς χώρους, στους οποίους το χρώμα με έντονες αποχρώσεις σε τοίχους και αντικείμενα ενεργοποιεί τα επίπεδα φαντασίας και δράσης των παιδιών. Συγχρόνως, οι αίθουσες διαχωρίζονται σε μικρότερες περιοχές δράσης μέσω ήπιων χωρισμάτων όπως χαλιά, ή τραπέζια τα οποία οριοθετούν μια περιοχή συζήτησης και αφηγήσεων. Παράλληλα, ο χώρος εμπεριέχει και ποικιλία φυσικών αντικειμένων, κεριών, αλλά και ζωηρών σχεδίων και πινάκων, τα οποία τον μεταμορφώνουν σε ένα φιλικό δημιουργικό περιβάλλον.

Εικ. 34,35: Τα χρωματιστά χαλιά οριοθετούν γωνιές για την ανάπτυξη αφηγήσεων και παιχνιδιού. Ithaca Waldorf School, Ithaca, New York (first image). Santa Fe Waldorf School, Santa Fe, United States (second image)

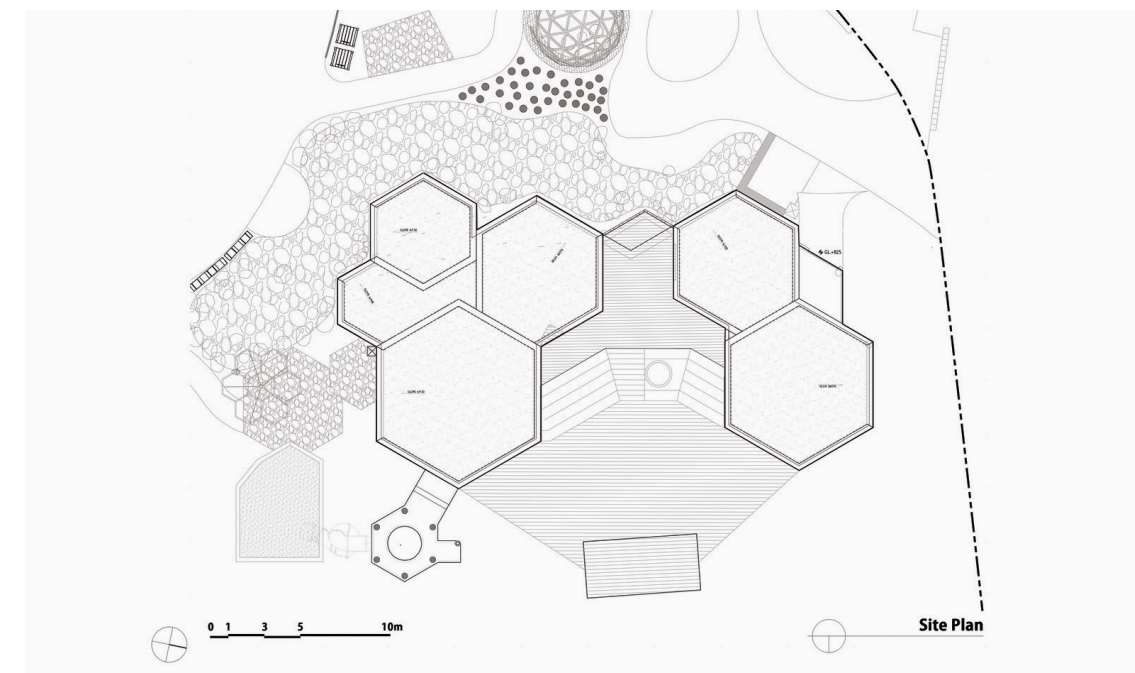
3.4 Το Forest School στην προσέγγιση του παιδιού μέσα από το φυσικό περιβάλλον

Άλλο ένα προηγμένο σύστημα εκπαίδευσης, επηρεασμένο μάλιστα σε σημαντικό βαθμό από την μέθοδο Montessori και την μέθοδο Waldorf, αποτελεί το Forest School. Πρόκειται για μια επίσης παιδοκεντρική διαδικασία μάθησης, η οποία όμως λαμβάνει τόπο στη φύση, όπως σε πάρκα, δάση και κήπους³. Η μέθοδος περιλαμβάνει αρκετές επισκέψεις των παιδιών στο φυσικό περιβάλλον, σε σχεδόν όλες τις καιρικές συνθήκες, δημιουργώντας τους ανθεκτικότητα, ενώ παράλληλα προωθεί το παιχνίδι, την εξερεύνηση και την ανάληψη ευθυνών σε πιθανούς κινδύνους⁴. Τα παιδιά μέσα από μια διαδικασία περιπλάνησης και παρατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος, αρχίζουν να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο συνυπάρχουν με εκείνο, ενώ ταυτόχρονα συνδέονται μαζί του και μαθαίνουν εξίσου να το σέβονται.

Επιπλέον, μέσα από τις επισκέψεις τους στη φύση και τις δραστηριότητες με εκείνη, μαθαίνουν βιωματικά μέσω της πρακτικής εμπειρίας την έννοια της αυτοπεποίθησης, λαμβάνοντας πρωτοβουλίες (Knight, 2011). Παράλληλα, εξοικειώνονται με την σωματική και κινητική δραστηριότητα, καθώς και με την αυτοανακάλυψη του φυσικού περιβάλλοντος μάθησης το οποίο ευνοεί την βιολογική μάθηση γι' αυτό.⁵ Τροφή σε αυτό προσδίδει και το ευέλικτο πρόγραμμα διδασκαλίας του, το οποίο εναλλάσσεται για την επίτευξη ουσιαστικότερης κατάκτησης εμπειριών για τα παιδιά. Στην περίπτωση του Forest School τα παιδιά παρατηρούν ακόμα και τη συμπεριφορά ενός επίπλου στη φύση, το οποίο τείνει να διατηρεί μια οργανικότητα σε άμεση συνέχεια με την φυσική οργανικότητα της φύσης, αναπτύσσοντας με αυτόν τρόπο φυσικές ιδιότητες με τις οποίες αλληλεπιδρούν.

Εικ. 36,37: Η συμμετοχή των παιδιών σε υπαίθριες δραστηριότητες, γίνεται ευκαιρία για ανακάλυψη των ιδιοτήτων της φύσης. Sporos Regeneration Institute, Lesvos, Greece (left image).

Εικ. 38,39: Το σχολείο "Korea National Arboretum Children's Forest School" στη Νότια Κορέα εναρμονίζεται με τη φύση μέσω μιας ξύλινης αμφιθεατρικής δομής ως συνέχεια του φυσικού εδάφους

³ Child and Nature Alliance of Canada. Διαθέσιμο στο: <https://childnature.ca/about-forest-and-nature-school/>

⁴ Forest school association. Διαθέσιμο στο: <https://forestschoolassociation.org/what-is-forest-school/>

⁵ Sporos Regeneration Institute. Διαθέσιμο στο: <https://sporosinstitute.org/forest-school/>

3.5 Η μέθοδος Loose Parts Play στην ανάπτυξη του παιδιού μέσα από τις δυνατότητες των υλικών

Μια ακόμη μέθοδος που επενδύει σε μεγάλο βαθμό στην παρατήρηση είναι το Loose Parts Play, του αρχιτέκτονα Simon Nickolson. Ο Nickolson σε μία διαδικασία παρατήρησης, μεταξύ στατικών και μεταβλητών διαδραστικών στοιχείων αντιλήφθηκε την προσέλευση του αποδέκτη στα μεταβλητά στοιχεία, μία σκέψη που τον οδήγησε στην δημιουργία της συγκεκριμένης μεθόδου στην προσχολική εκπαίδευση.⁶

Το Loose Parts Play χρησιμοποιεί καθημερινά υλικά, τα οποία ανάλογα με την ποσότητα και την ποικιλία τους, αυξάνουν τα επίπεδα δημιουργικότητας και συνεργασίας των παιδιών, εξάπτουν τη φαντασία τους, ενώ παράλληλα δίνουν το κίνητρο επίλυσης προβλημάτων που προκύπτουν, μέσω της επαφής με τα υλικά και τον χειρισμό τους.

Ο χώρος

Η διαδικασία λαμβάνει μέρος τόσο στις αίθουσες διδασκαλίας, όσο και στο εξωτερικό φυσικό περιβάλλον, χωρίς να τα περιορίζει, ενώ αποσκοπεί στην καλλιέργεια της ανεξαρτησίας και της δημιουργικής έκφρασης των παιδιών μέσα από την τριβή τους με τα διάφορα υλικά. Επιπλέον, τα υλικά ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των παιδιών, καθώς εκείνα ανταλλάσσουν απόψεις για τον πιθανό χειρισμό τους⁷. Παράλληλα, στα πλαίσια της πολύπλευρης αυτής δραστηριότητας δίνεται το έναυσμα της **αντίληψης του χώρου** μέσω της δυναμικής σχέσης των παιδιών με τα αντικείμενα, καλλιεργώντας με αυτόν τον τρόπο τις ίδιες τις δεξιότητες τους σε γλωσσικό και κινητικό επίπεδο. Αναπτύσσουν ταυτόχρονα, την αντίληψη του φυσικού κόσμου και της συνεισφοράς σε αυτόν μέσω της ίδιας της ποικιλίας των υλικών, η οποία περιλαμβάνει μία συλλογή από φυσικά, οικιακά, ξύλινα αντικείμενα, καθώς και είδη χειροτεχνίας, τα οποία οργανώνονται και αποθηκεύονται κατηγοριοποιημένα στις αίθουσες διδασκαλίας.⁸

Τελικά τα αντικείμενα που προκύπτουν είναι αρθρωτά και αυτοσχέδια από τα παιδιά, επιτρέποντας την αποδόμηση και επαναδόμησή τους, σε μια μη τελειοποιημένη μορφή. Μια ενέργεια που κινείται πολύ στα πλαίσια του στρουκτουραλισμού, αφού μέσα από μία μεθοδική προσέγγιση, τα παιδιά σκέφτονται και αντιλαμβάνονται τη μορφή και τις ιδιότητές της.

Εικ.40: Συγκέντρωση και αποθήκευση διαφορετικών υλικών σε καλάθια για μελλοντική κατασκευή αντικειμένων

Εικ.41: Ανάπτυξη αποσπώμενων αρθρωτών κατασκευών από τα νήπια στο εξωτερικό φυσικό περιβάλλον

⁶ Haughey S. Διαθέσιμο στο: <https://wunderled.com/blog/how-to-get-started-with-loose-parts/>

⁷ Gowrie New South Wales. Διαθέσιμο στο: <https://www.gowriensw.com.au/thought-leadership/loose-parts-play>

⁸ Journey Early Learning. Διαθέσιμο στο:

<https://journey.edu.au/early-learning-advice/08-2021/blog-play-based-learning-benefits-and-examples/>

3.6 Η μέθοδος Play-based learning στην διδασκαλία του παιδιού μέσα από το παιχνίδι

Ομοίως, μια προσέγγιση που βασίζεται στην αξιοποίηση του παιχνιδιού ως μαθησιακό εργαλείο αποτελεί το Play-based learning. Αυτή η μέθοδος παρέχει πολυδιάστατες εμπειρίες δραστηριοποίησης για τα παιδιά, συντελώντας στην αναμόρφωση της προσωπικότητας και των δεξιοτήτων τους. Μέσω του συστηματικού πειραματισμού και της δημιουργικής ενασχόλησης εντός του μαθησιακού πλαισίου, τα παιδιά αναπτύσσονται τόσο σε κοινωνικό, όσο και σε κινητικό επίπεδο.⁸

Ο χώρος

Οι αρχές αυτές αποδίδονται και στα στοιχεία του χώρου, καθώς και στον τρόπο που αυτά τον οργανώνουν. Ο χώρος είναι ανοιχτός, επιτρέποντας την ευέλικτη και ελεύθερη κίνηση, ενώ χρησιμοποιεί σε μεγάλο βαθμό και διάφορα αντικείμενα που συμμετέχουν στο παιχνίδι και αλληλεπιδρούν με το παιδί. Είναι αξιοσημείωτο πως τα ίδια τα αντικείμενα είναι εκείνα που διαχωρίζουν τις γωνιές και τις αναδιαμορφώνουν κάθε φορά ανάλογα με τις ανάγκες της επικείμενης δραστηριότητας των παιδιών. Επομένως, οι γωνιές δεν είναι σταθερές, αλλά δημιουργούνται κάθε φορά από τα ίδια τα παιδιά, ενώ τα αντικείμενα πρωτοστατούν ως το κύριο εργαλείο δραστηριοποίησης και διακρίνονται σε χρωματικά μοτίβα και σχέδια, αλλά και σε ξύλινα αντικείμενα και παιχνίδια.

Εικ. 42,43: Τα παιχνίδια οριοθετούν περιοχές, οι οποίες αναδιαμορφώνονται από τα ίδια τα παιδιά που επεμβαίνουν στην χωρική διάταξη. "Maple Tree Preschool", Grandville, United States

⁸ Journey Early Learning. Διαθέσιμο στο: <https://journey.edu.au/early-learning-advice/08-2021/blog-play-based-learning-benefits-and-examples/>

3.7 Οι ομοιότητες και διαφορές της εφαρμογής των προηγμένων μεθόδων προσχολικής εκπαίδευσης στο παιδί και τον χώρο

Τα παραπάνω εκπαιδευτικά συστήματα είναι όλα παιδοκεντρικά, προσεγγίζοντας το παιδί πολυδιάστατα και επιδιώκοντας στην ανάπτυξη της δημιουργικότητάς του. Παρόλα αυτά η κάθε μέθοδος ακολουθεί ένα διαφορετικό πρόγραμμα προσέγγισης. Όλα τα παραπάνω συστήματα βέβαια, παρουσιάζουν ευελιξία στο πρόγραμμα σπουδών, το οποίο διαμορφώνεται ανάλογα με τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες του ίδιου του παιδιού (Ogletree, 1996; Hewelt, 2001; Lopata et al., 2005).⁹

Ο δάσκαλος στα συστήματα Montessori, Waldorf και Reggio Emilia καθοδηγεί τα παιδιά κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης. Ο δάσκαλος όμως στη μέθοδο Reggio Emilia συμμετέχει και ενεργά στις δραστηριότητες των παιδιών (Hewett, 2001, Daws, 2005). Ακόμη, τα περισσότερα προγράμματα των μεθόδων λαμβάνουν χώρα στις προσχολικές αίθουσες, εκτός από το Loose Parts Play που δεν περιορίζεται μόνο σε αυτές, αλλά αρκετές δραστηριότητες εκτυλίσσονται και στο εξωτερικό φυσικό περιβάλλον, ενώ το Forest School διαδραματίζεται κυρίως στη φύση, ως βασικό χώρο διδασκαλίας και ανακάλυψης.¹⁰

Οι χωρικές ποιότητες παράλληλα συμβάλλουν σε σημαντικό βαθμό σε όλα τα συστήματα δημιουργώντας διαφορετικές οπτικές παρατήρησης και αντίληψης, αλλά συγχρόνως διαμορφώνουν και τον ίδιο τον χώρο. Σε ορισμένες μεθόδους όπως η Reggio Emilia λαμβάνουν το ρόλο της φύσης, η οποία σε διάφορες μορφές και σχηματισμούς έρχεται σε επαφή με το παιδί, ενώ στη μέθοδο Forest School οι ποιότητες είναι η ίδια η φύση, με την οποία καλούνται να αλληλεπιδράσουν τα παιδιά, τη στιγμή που ακόμα και τα τεχνητά αντικείμενα παίρνουν φυσικές μορφές, εναρμονισμένα με τον φυσικό χώρο (Παπαναστασίου, Αναγνωστοπούλου, Παρούση, 2019).

Η μέθοδος Montessori από την άλλη, χρησιμοποιεί αρκετά αντικείμενα της καθημερινότητας με διάφορες υφές και υλικά, τα οποία μέσα από δραστηριότητες χρησιμοποιούνται από τα παιδιά ως μέσα κατανόησης και αντίληψης του πραγματικού κόσμου, ενώ το χρώμα έχει το ρόλο του ορίου σε χώρο και αντικείμενα.¹¹

Το χρώμα είναι καθοριστικό και στη μέθοδο Waldorf, στην οποία βρίσκεται σε έντονες τονικές αποχρώσεις τόσο σε δομικό, όσο και σε διακοσμητικό επίπεδο, οριοθετώντας τις γωνιές μέσα σε μεγαλύτερους χώρους. Αντίστοιχα, στις μεθόδους Loose Parts Play και Play-based learning τα υλικά είναι εκείνα που καθορίζουν κυρίως τον χώρο και κατ' επέκταση τις γωνιές, οι οποίες αναδιαμορφώνονται ανάλογα με την τοποθέτησή των υλικών.

Συνολικά, τα παραπάνω εκπαιδευτικά συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης βασίζονται αρκετά στον χώρο και εκφράζονται μέσα από τις ποιότητές του, ως εργαλείο κινητοποίησης και συμβολής στην ανάπτυξη του παιδιού. Γενικότερα ο χώρος και οι ποιότητές του, αποδεικνύεται πως είναι ένας άλλος δάσκαλος που συμβάλλει στην εκπαιδευτική διαδικασία αναπτύσσοντας νέες εμπειρίες. Όλα τα παραπάνω συστήματα και σχεδιαστικές αποφάσεις εφαρμόζονται στις καθημερινές αίθουσες διδασκαλίας σε αρκετές χώρες με τις κεντροευρωπαϊκές και κυρίως τις σκανδιναβικές να πρωτοστατούν στη διαχείριση του εκπαιδευτικού τους συστήματος.

⁹ Sporos Regeneration Institute. Διαθέσιμο στο: <https://sporosinstitute.org/forest-school/> Gowrie New South Wales. Διαθέσιμο στο: <https://www.gowriensw.com.au/thought-leadership/loose-parts-play> Journey Early Learning. Διαθέσιμο στο: <https://journey.edu.au/early-learning-advice/08-2021/blog-play-based-learning-benefits-and-examples/>

¹⁰ Haughey S. Διαθέσιμο στο: <https://wunderled.com/blog/how-to-get-started-with-loose-parts/>

¹¹ Montessori Academy. Διαθέσιμο στο: <https://montessoriacademy.com.au/montessori-education/prepared-environment/>

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ
ΠΟΙΟΤΗΤΩΝ ΣΕ
ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ
ΣΤΙΣ ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΩΝ ΣΕ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΙΣ ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Οι σκανδιναβικές χώρες λόγω και της γεωγραφικής τους θέσης, πιο κοντά στον βόρειο πόλο, παρουσιάζουν αρκετά χαμηλές θερμοκρασίες σε μεγάλη περίοδο του χρόνου, με αποτέλεσμα κατά το μεγαλύτερο διάστημα να μην επιτρέπουν την μακροπρόθεσμη παραμονή του κόσμου στους εξωτερικούς χώρους. Αποτέλεσμα αυτού, είναι πως τα σχολεία σε αυτές τις χώρες περιορίζουν τα παιδιά κυρίως στους εσωτερικούς χώρους, δεδομένο που απαιτεί την δημιουργία ενός προηγμένου εκπαιδευτικού συστήματος το οποίο θα δημιουργεί φιλόξενους χώρους, προσδίδοντάς τους την αίσθηση ότι αποτελούν προέκταση του εξωτερικού φυσικού χώρου. Επομένως, τα σχολεία αυτών των χωρών επενδύουν πολύ στον χώρο και τις ποιότητες που εκείνος προσφέρει, σε συνδυασμό με τα εφαρμοζόμενα εκπαιδευτικά συστήματα, ως ενεργό παράγοντα συνεργασίας με το διδακτικό υλικό και ανάπτυξης μιας εμπειρίας. Αυτή η συνθήκη αναδεικνύεται μέσα από τις εφαρμογές των χωρικών ποιτήτων σε σχολεία των σκανδιναβικών χωρών, ορισμένα από τα οποία θα αναφερθούν και θα μελετηθούν σε αυτό το σημείο.

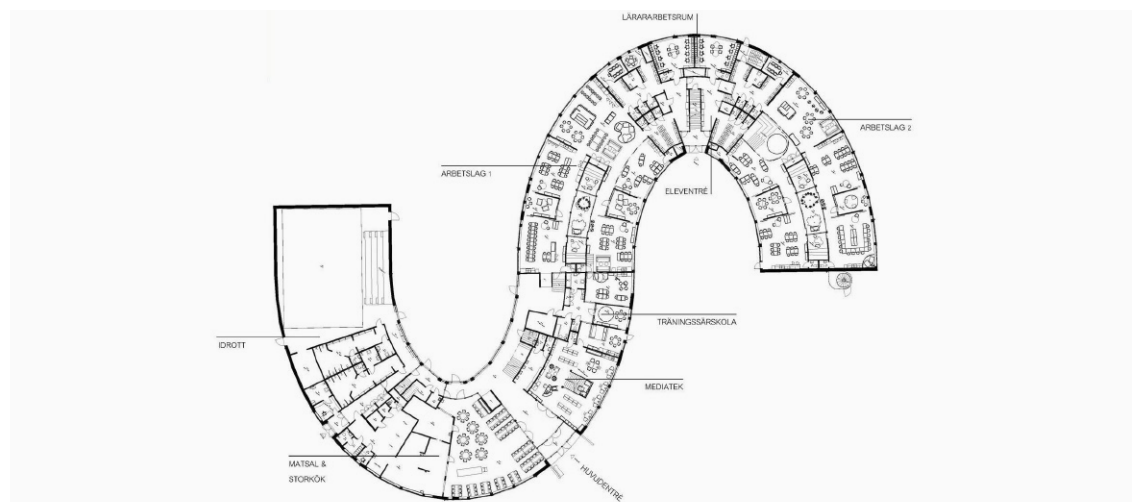
4.1 Το σχολείο Landamäreskolan και η έννοια της “φωλιάς”

Αρχικά, είναι σύνηθες τα παιδιά να χωρίζονται σε μικρότερες αριθμητικά ομάδες αναζητώντας μικρότερα μέρη απομόνωσης, τα οποία τους προσφέρουν ασφάλεια και την δυνατότητα της επιλογής για κοινωνική επαφή, μέχρι το σημείο της αρεσκείας τους. Καθίσταται λοιπόν αναγκαία η εύρεση μιας «φωλιάς», ενός σημείου προσωρινής οικειοποίησης που θα εξασφαλίζει στα παιδιά τη δυνατότητα για ανάπτυξη διαλόγου και κοινωνικών σχέσεων, ενώ ταυτόχρονα θα μπορεί να λειτουργήσει και ως ένα μέρος ξεκούρασης. Αποτελεί ένα δικό τους σημείο διαφυγής από οποιαδήποτε κατάσταση στην οποία βρίσκονται, το οποίο θα τους εξασφαλίζει ιδιωτικότητα, διατηρώντας όμως την οπτική τους σύνδεση με τον υπόλοιπο χώρο (Hertzberger, 2002). Η παραπάνω διαδικασία εφαρμόζεται στο εκπαιδευτικό περιβάλλον των σχολείων του του «Landamäreskolan» στο Gothenburg της Σουηδίας. Σε αυτό το σχολείο δημιουργείται χώρος μέσα στον χώρο, με την χρήση καθιστικών επίπλων σε εγγύτητα, επιτρέποντας ταυτόχρονα την οπτική τους επαφή με τον υπόλοιπο χώρο, ενώ γενικότερα η δομή του χώρου σε αυτό το σχολείο, απαρτίζεται από επιμέρους χώρους ανοικτού σχεδίου με κατανεμημένη επίπλωση που δημιουργούν σημεία ενδιαφέροντος.

Εικ. 45: Σχολείο Landamäreskolan

Σε όλη του την έκταση επιτρέπει την οπτική σύνδεση των διάφορων αυτών σημείων με ήπια διαχωριστικά χωρίσματα, όπως υαλοπίνακες, χρωματιστές κουρτίνες, κιγκλιδώματα, ενώ διοχετεύει στον χώρο μια ικανή ποσότητα φυσικού φωτός από τον σχεδιασμό μεγάλων ανοιγμάτων στην οροφή και τους τοίχους. Επιπλέον, τα χρώματα και τα υλικά ακολουθούν την επιλογή του ξανθού ξύλου και κοντινών του αποχρώσεων, σε συνδυασμό με την ένταξη του φυσικού φωτός, προσφέροντας ψυχική ανάταση, αρμονία και ηρεμία στα παιδιά. Ακόμη, και το κλιμακοστάσιο το οποίο διαθέτει, αποτελεί ένα φυσικό σημείο συνάντησης, το οποίο ακολουθεί μία μορφή που με τους σχηματισμούς και τις εσοχές της, εγείρει τη διάθεση τόσο για παιχνίδι όσο και για διδασκαλία.¹²

Εικ. 46,47: Η οργανική ανάπτυξη του κτηρίου (σχήματος S) επιτρέπει τον σχεδιασμό ανοιγμάτων που διευρύνουν την οπτική επικοινωνία μεταξύ των αιθουσών

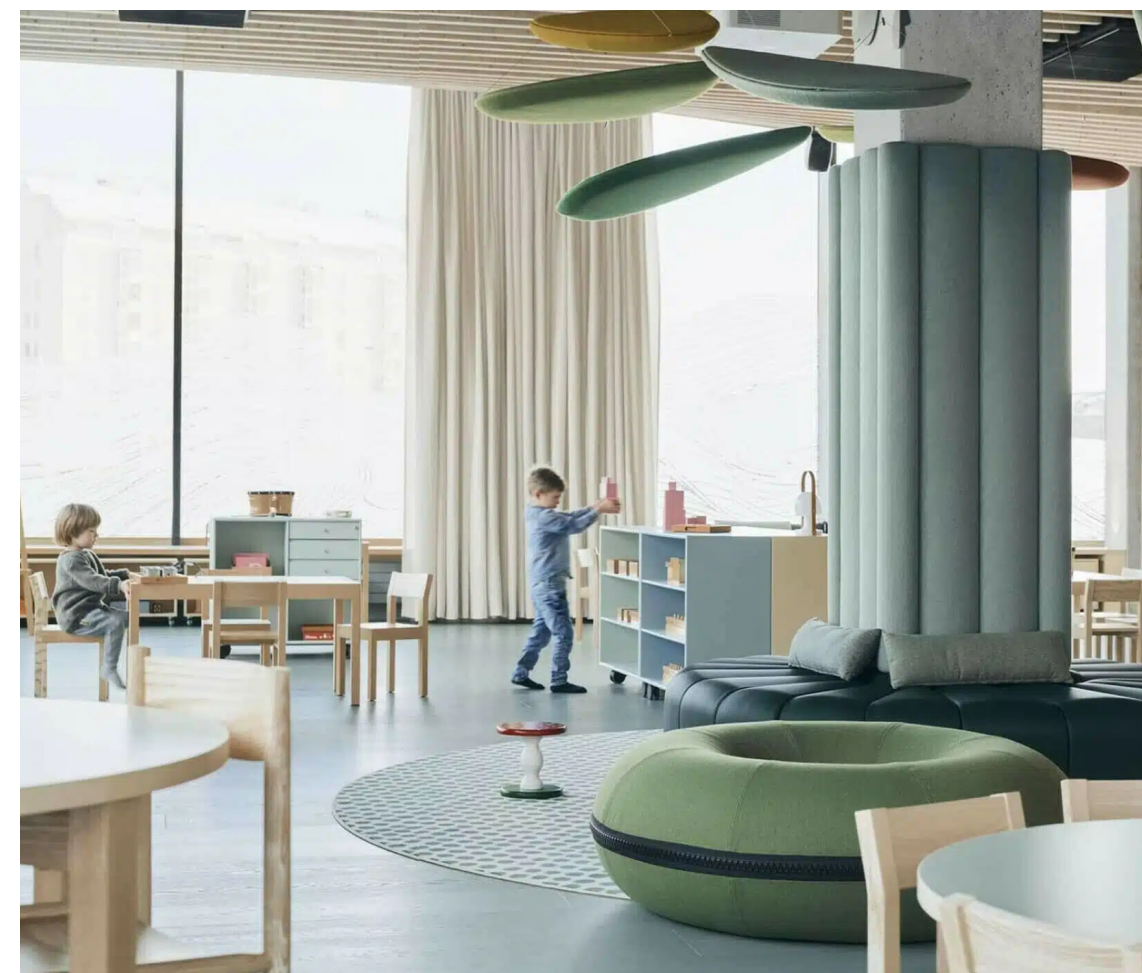
¹² Input interior. Landamäreskolan. Διαθέσιμο στο: <https://www.inputinterior.com/case/landamareskolan/>

Εικ.48,49: Ο εξοπλισμός της αίθουσας (καθίσματα, κουρτίνες, κιγκλιδώματα) με ζωηρές χρωματικές αποχρώσεις οριοθετεί σημεία για επικοινωνία και συζήτηση

4.2 Το New Nordic School by the Sea και η δημιουργία χωρικών εικόνων

Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης και η επίδραση ενός αντικειμένου κατά την διάρκεια της επαφής του με τα παιδιά, αφού ανάλογα με το σχήμα και την πλαστικότητα της μορφής του, δημιουργεί διαφορετικές αλληλεπιδράσεις μαζί τους. Είναι γνωστό πως όσο μεγαλύτερο επίπεδο πλαστικότητας εμφανίζει ένα αντικείμενο τόσο περισσότερες ερμηνείες αναπτύσσει, αφού στην περίπτωση ενός συνηθισμένου άκαμπτου αντικειμένου, ο αριθμός των χρήσεων θα ήταν περιορισμένος (Hertzberger, 2002). Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι ο παιδικός σταθμός «New Nordic School by the Sea» στο Ελσίνκι της Φιλανδίας. Ο χώρος στο σύνολό του παρουσιάζει πλαστικότητα επηρεασμένος από τον φυσικό κόσμο και τις δυνατότητές του. Πιο συγκεκριμένα, αρκετά αντικείμενα αποκτούν μαλακές και χωρίς γωνίες επιφάνειες, ενώ το ξανθό ξύλο κυριαρχεί και σε αυτήν την περίπτωση, συνυφασμένο με απαλά χρώματα του φυσικού τοπίου της περιοχής, τα οποία αποτυπώνονται και σε ζωγραφισμένες εικόνες στους τοίχους του σταθμού. Αυτές οι χωρικές σχέσεις αυξάνουν τόσο την ανάπτυξη μιας πλούσιας **ποικιλίας οπτικών εικόνων** και τοπίων της πραγματικότητας, όσο επηρεάζουν και τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των παιδιών, αλλά και την σύνδεσή τους με τη φύση. Η φύση βέβαια επεμβαίνει και σε επίπεδο φωτισμού στον χώρο, αφού τα μεγάλα ανοίγματα επιτρέπουν την εισχώρηση μεγάλης ποσότητας ηλιακού φωτός μέσα στον χώρο, ενώ εντάσσονται σε αυτό το πλαίσιο και τεχνητές πηγές φωτισμού. Το φυσικό φως αν και παρέχεται σε μεγάλη ποσότητα, έχει προσχεδιαστεί η ρύθμισή του στον χώρο μέσω μακριών κουρτινών, αλλάζοντας σε οποιαδήποτε στιγμή την αίσθηση που προκαλεί στον χρήστη του. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά δημιουργούν μία σπιτική ατμόσφαιρα, η οποία επενδύει στην πρόκληση οπτικών εμπειριών και της οικειότητας με τον χώρο.¹³

Εικ. 50,51: Το φιλικό τοπίο εισβάλλει στον χώρο μέσα από την οργανική ανάπτυξη των επίπλων, την επιλογή ουδέτερων φυσικών χρωμάτων και υλικών, την ένταξη τοπικών ερεθισμάτων στους τοίχους, καθώς και ικανού μεγέθους υαλοστασίων σε μια προσπάθεια ενοποίησης του εσωτερικού με το εξωτερικό περιβάλλον

¹³ Input interior. New Nordic School by the Sea. Διαθέσιμο στο: <https://www.inputinterior.com/case/new-nordic-school-by-the-sea/>

4.3 Το σχολείο Holen και η συμβολή του χρώματος

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ένα ακόμη πολυδιάστατο εργαλείο σε νηπιακούς χώρους είναι και το χρώμα, το οποίο όχι μόνο συντελεί στην δημιουργία μιας ατμόσφαιρας, αλλά λειτουργεί και ως εργαλείο προσανατολισμού, όπως στο σχολείο Holen, στο Bergen της Νορβηγίας. Σε αυτό το σχολείο, το χρώμα ανάλογα με τον όροφο λειτουργεί ως πυξίδα για τα παιδιά, περιέχοντας στο κατώτερο επίπεδο γήινα χρώματα, στα ενδιάμεσα πιο έντονους χρωματικούς τόνους, ενώ στο ανώτερο υψομετρικά επίπεδο διάφορες αποχρώσεις του μπλε. Αυτή η επιλογή αποτελεί μια λύση δημιουργίας μιας ευχάριστης ατμόσφαιρας, σε περιοχές με λιγότερο φυσικό φως, επιδιώκοντας σε μία αρμονία. Βέβαια, η χωρική αυτή απόφαση συνδυάζεται με την ανάπτυξη μεγάλων ανοιγμάτων για άντληση όσης ποσότητας φωτός είναι εφικτή, την επιλογή φυσικών υλικών, αλλά ακόμη και την ένταξη επίπλων με οργανικά σχήματα που αμβλύνουν τα όρια μεταξύ κάθετων και οριζόντιων στοιχείων. Είναι όμως σημαντικό να σημειωθεί πως στη συγκεκριμένη χωρική διάταξη των επίπλων, προωθείται η ελαχιστοποίηση χρήσης χώρου, ώστε να επιτευχθεί η ανάπτυξη ενός ανοικτού ευέλικτου χώρου για μετακίνηση.¹⁴

Εικ. 52: Η ανάπτυξη των επιπέδων των ορόφων δημιουργεί ένα εννιαίο κενό οπτικής ένωσης μεταξύ τους με βασικό εργαλείο προσανατολισμού το χρώμα, η επιλογή του οποίου διαφοροποιείται από επίπεδο σε επίπεδο

¹⁴ Hertzberger, 2002; Input interior. Holen skole. Διαθέσιμο στο: <https://www.inputinterior.com/case/holen-skole/>

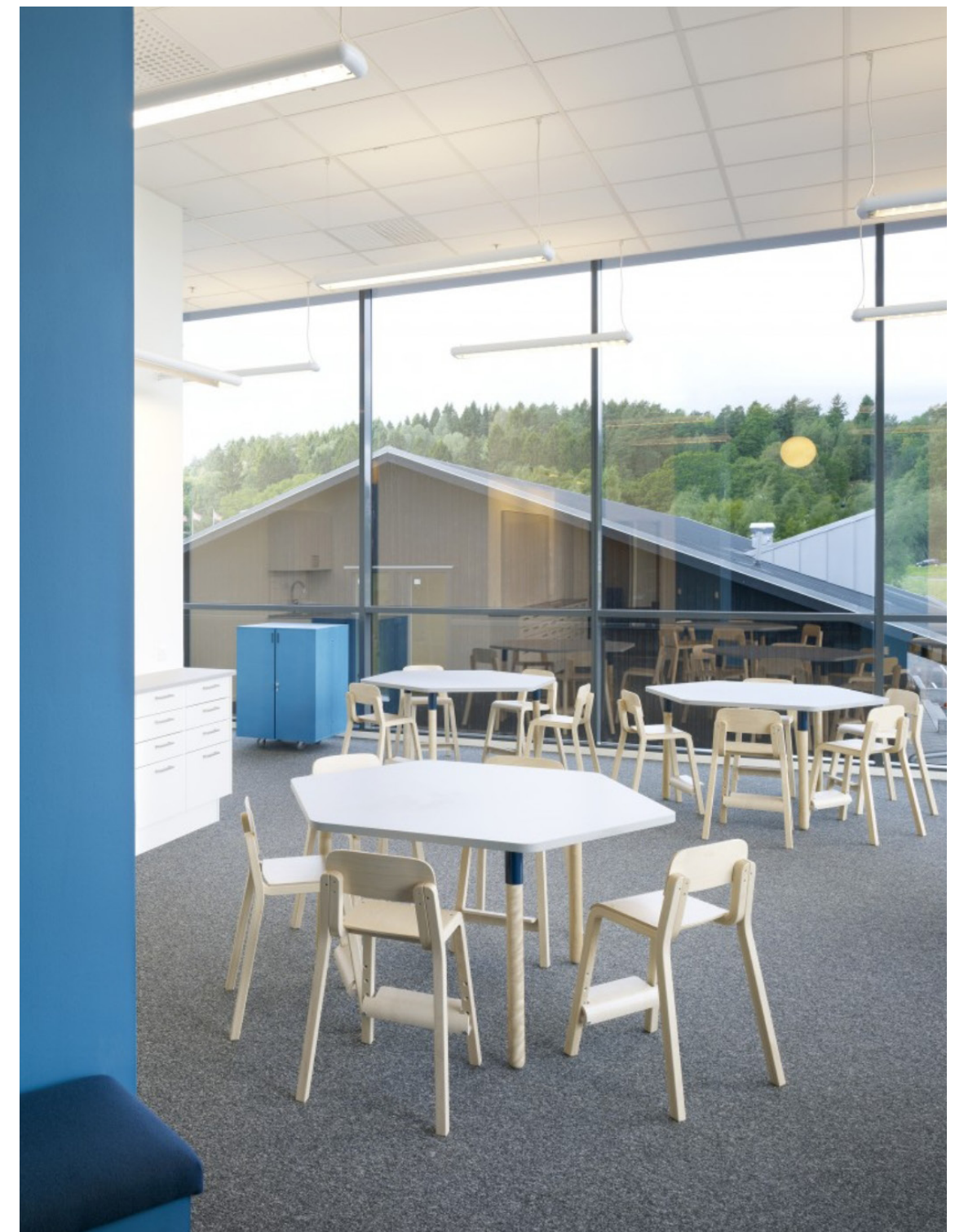
Εικ. 53: Η ανάπτυξη των επιπέδων των ορόφων δημιουργεί ένα εννιαίο κενό οπτικής ένωσης μεταξύ τους με βασικό εργαλείο προσανατολισμού το χρώμα, η επιλογή του οποίου διαφοροποιείται από επίπεδο σε επίπεδο

4.4 Το σχολείο Fridaskolan και η εξασφάλιση του φωτός ως φυσικού στοιχείου στον χώρο

Σημαντική για την εξασφάλιση μιας ισορροπίας είναι και η οπτική επαφή του σχολικού χώρου με τη φύση, που στις περισσότερες περιπτώσεις επιτυγχάνεται με την ένταξη στον σχολικό χώρο ανοιγμάτων. Τα ανοίγματα ως ανοιχτές μεταβάσεις ενοποιούν οπτικά το εσωτερικό με το εξωτερικό περιβάλλον, προσφέροντας τόσο μία σύνδεση μεταξύ τους, όσο και με τα παιδιά. Στο σχολείο Fridaskolan στο Gothenburg της Σουηδίας, τα ανοίγματα αυτά αποκτούν μία άλλη μορφή με νέες δυνατότητες, αφού η ίδια η οροφή δημιουργεί υψομετρικά ανοίγματα με φεγγίτες, αλλά και κενά μεταξύ των ορόφων, θολώνοντας τα όρια μεταξύ κάθετων και οριζόντιων στοιχείων. Η πληθώρα αυτή των ανοιγμάτων επιτρέπει μεγαλύτερη ποσότητα φωτός να εισχωρεί στο εσωτερικό του κτιρίου, ενώ η εξασφάλιση της εγγύτητας της χωρικής σχέσης εσωτερικού και εξωτερικού επιδρά και στην αύξηση των κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των παιδιών.¹⁵

¹⁵ Hertzberger, 2002; Input interior. Fridaskolan. Διαθέσιμο στο: <https://www.inputinterior.com/case/fridaskolan/>

Εικ.54,55: Ο σχεδιασμός των ανοιγμάτων στο "Fridaskolan" δημιουργεί οπτικές φυγές σε μια λογική μετάβασης τόσο στη σχέση εσωτερικού-εξωτερικού, όσο και μεταξύ των ορόφων

4.5 Το σχολείο Runnerydsskolan και η δημιουργία θέσεων δραστηριοποίησης

Για την εξασφάλιση ενός επιτυχημένου σχεδιασμού εκπαιδευτικών χώρων, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο χώρος όχι μόνο των εμφανών σημείων, αλλά και εκείνων που δεν τραβούν αμέσως την προσοχή. Τέτοια σημεία είναι οι γωνίες και οι τρύπες, που μπορεί να αντιμετωπιστούν ως χαμένοι χώροι που δεν εξυπηρετούν κάποια λειτουργία και επομένως μένουν ανέπαφοι. Λύση σε αυτό προσφέρεται στο σχολείο Runnerydsskolan στο Nässjö της Σουηδίας, στο οποίο σχεδιάζονται μέσα σε έναν χώρο **διαφορετικές πιθανές θέσεις δραστηριοποίησης** για τους μαθητές, προωθώντας την προσωπική επιλογή του σημείου εργασίας. Κάθε έπιπλο δημιουργεί μία διαφορετική συνθήκη για απασχόληση, ενώ χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν ορισμένες αμφιθεατρικές μορφές, οι οποίες στα πλαίσια της ανάπτυξης ενός διαλόγου, εισάγουν διαφορετικά υψομετρικά επίπεδα δραστηριοποίησης, τα οποία εξασφαλίζουν και έναν βαθμό αυτοσυγκέντρωσης για τον κάθε μαθητή.¹⁶

Εικ. 56,57: Η εργονομία και οι στρατηγικές θέσεις του εξοπλισμού της αίθουσας παρέχουν την ελευθερία στους μαθητές να επιλέξουν το σημείο εργασίας τους, τη στιγμή που με τη προσθήκη έντονου χρώματος γίνονται ορατά σημεία ενδιαφέροντος στον κατά τα άλλα χρωματικά ουδέτερο χώρο

¹⁶ Hertzberger, 2002; Input interior. Runnerydsskolan. Διαθέσιμο στο: <https://www.inputinterior.com/case/runnerydsskolan/>

4.6 Η δημιουργία μίας αισθητηριακής εμπειρίας μέσω των ερεθισμάτων του χώρου

Αναλύοντας τα παραπάνω παραδείγματα προσχολικών και σχολικών χώρων, αποδεικνύεται το επίπεδο της συμμετοχής του ίδιου του χώρου με ορισμένες σχεδιαστικές αποφάσεις στο να επηρεάσει, να ελκύσει, αλλά και να ενεργοποιήσει τα παιδιά ανάλογα με τον εκάστοτε σκοπό του. Γενικότερα, οι εκπαιδευτικοί και κυρίως οι νηπιακοί χώροι μέσα από τον σχεδιασμό τους, στοχεύουν στην δημιουργία μίας αισθητηριακής εμπειρίας, η οποία θα προκαλέσει και θα εγείρει το ενδιαφέρον και τα συναισθήματα των παιδιών, κατά την διάρκεια της παραμονής τους σε αυτούς. Επομένως, ένας προηγμένος σχεδιασμός προσχολικών χώρων περιγράφεται σε μία σειρά ανοιχτών περιοχών ως στάσεις "ξέφωτα" ενός ευρύτερου συνόλου, που εξυπηρετούν μία συγκεκριμένη λειτουργία. Οι περιοχές αυτές, γνωστές και ως γωνίες, αποτελούν την κύρια πρόκληση ενδιαφέροντος για τον σχεδιασμό, χωρίς όμως να παραμελεί και τον ενδιάμεσο κοινόχρηστο τους χώρο. Ο μεταβατικός αλλιώς αυτός χώρος συνδέει όλες τις γωνίες, όπως αντίστοιχα στο αστικό τοπίο πραγματοποιεί ο δρόμος για τα γύρω σπίτια.

Σε αυτό το πλαίσιο συμμετέχουν και οι χωρικές ποιότητες. Με την ποικιλία δυνατοτήτων που αναπτύσσουν, μετατρέπουν τον χώρο σε έναν πολυεπίπεδο κόσμο εμπειριών, ο οποίος δημιουργεί συνειρμούς. Οι συνειρμοί αυτοί, συνδυάζονται με τα προσωπικά κίνητρα των παιδιών, οδηγώντας τα εν τέλει στην ερμηνεία του χώρου (Hertzberger, 2002). Ειδικότερα, οι νηπιακοί χώροι που είναι σχεδιασμένοι για να καλύπτουν αυτές τις προθέσεις, εμφανίζουν κοινές χωρικές αποφάσεις, οι οποίες συντελούν στην δημιουργία πιο ήσυχων και ήρεμων χώρων. Συγκεκριμένα χαρακτηρίζονται από τις μαλακές υφές και σχήματα των επίπλων, οι οποίες δημιουργούν την επιλογή της ασφαλούς κίνησης και θέσης των παιδιών σε αυτά. Ο χώρος καλύπτεται κυρίως από απαλά χρώματα, τα οποία υπερτερούν των έντονων στον χώρο. Ακόμα και τα επιλεγμένα υλικά με τα οποία έρχονται σε επαφή τα παιδιά αντλούνται τόσο από τον φυσικό κόσμο, όσο και από τον καθημερινό οικιακό, συντελώντας στην «οπτικοποίηση» πληθώρας εικόνων της συνείδησης. Επιπλέον, ο χώρος ρυθμίζεται από ένα ενδιάμεσο επίπεδο φωτισμού, τόσο φυσικού όσο οι κλιματικές συνθήκες το επιτρέπουν, όσο και τεχνητού, ενώ ταυτόχρονα ο χώρος επιμελείται με ηχοαπορροφητικές επιφάνειες, για αποφυγή των ανακλάσεων που δημιουργούν ανεπιθύμητους θορύβους και αποσπούν την προσοχή (GSA, 2003). Αυτή η ικανότητα του χώρου και των ποιοτήτων του, μέσα από έναν πολυεπίπεδο αρχιτεκτονικό σχεδιασμό να επιδρά στην ψυχολογία των παιδιών, εκτείνεται και σε ένα μεγαλύτερο εύρος ειδών χώρων για τον άνθρωπο. Αυτοί οι χώροι διακρίνονται από μία καινοτόμα επιδίωξη του σχεδιασμού, για τη δημιουργία πολυδιάστατων χώρων.

ΔΙΕΥΡΥΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ
ΣΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΣΕ ΑΝΑΔΕΙΞΗ
ΣΥΝΘΕΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε

ΔΙΕΥΡΥΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΣΕ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΣΥΝΘΕΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΠΟΙΟΤΗΤΩΝ

Σε προέκταση της σχετικής έρευνας για τον πολυδιάστατο σχεδιασμό των νηπιακών χώρων, των απαιτήσεων και αλλά των στόχων που εκείνοι θέτουν, η αρχιτεκτονική καλείται να αναπτύξει σε μια ευρύτερη χωρική ποικιλία δραστηριοτήτων καινοτόμες λύσεις σχεδιασμού, εστιάζοντας πρώτα από όλα στον ίδιο τον χρήστη του χώρου.

5.1 Οι απαιτήσεις του σχεδιασμού στην αναζήτηση της ευελιξίας και της προσωπικής ερμηνείας του χωρικού πλαισίου

Αρχικά, ένας αρχιτέκτονας πριν από τον σχεδιασμό ενός χώρου οφείλει να αναλογιστεί τόσο τις ανάγκες που θα αναπτύξουν οι χρήστες κατά την παραμονή τους σε έναν χώρο, όπως τη μετακίνηση, τη συγκέντρωση, τη χαλάρωση και τον διάλογο, όσο και τις απαιτήσεις των λειτουργιών που θα περικλύσει ο χώρος, όπως τη παραγωγικότητα, την αποδοτικότητα και τη συνεργασία.

Αυτές οι προϋποθέσεις δημιουργούν την ανάγκη για ευελιξία στην σχεδιαστική δομή, κατά την ανάπτυξη των χώρων και των συνδέσεων τους, ειδικότερα στο μέγεθος και τη μορφή τους. Από την μία λοιπόν, το σωστό μέγεθος το οποίο καθορίζεται από τη χρήση του χώρου, οφείλει να διατηρεί μια καλή ισορροπία μεταξύ απόστασης και εγγύτητας, αποφεύγοντας τους άσκοπα μεγάλους χαώδεις χώρους, αλλά και τους ανεπαρκείς μικρότερους για τις απαιτήσεις των λειτουργιών τους. Μόνο με την εξασφάλιση μιας τέτοιας ισορροπίας, δημιουργείται ένας χώρος που εξ ολοκλήρου χρησιμοποιείται, ενώ παράλληλα παρέχει και την μέγιστη δυνατή αποδοτικότητα των χρήσεων που καλείται να εντάξει. Από την άλλη, η μορφή του πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα εναλλαγής της χρήσης του χώρου για διαφορετικούς σκοπούς, αλλά ταυτόχρονα και να προσελκύει διαφορετικές ομάδες ανθρώπων να διαδράσουν μέσα σε αυτόν (Hertzberger, 2002).

Κατά συνέπεια, η κατάκτηση μιας ευέλικτης δομής δημιουργεί περισσότερες ευκαιρίες αποφάσεων αλληλεπίδρασης στους χρήστες με τον χώρο, αλλά και ένα φάσμα λειτουργιών στην ανάπτυξη του χώρου, παρέχοντας με αυτόν τον τρόπο μια ποικιλία εμπειριών στη χωρική οργάνωση. Λόγο αυτού, τόσο ο χώρος, όσο και τα αντικείμενα σταματούν να ακολουθούν μία αυστηρή καθιερωμένη λειτουργία, αλλά δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες, ώστε να παρέχουν στους χρήστες ευκαιρίες προσωπικής αλληλεπίδρασης και αντίληψης μαζί τους (Hertzberger, 1982).

Εικ. 59,60: Η ένταξη του φυσικού στοιχείου στη χωρική διάταξη του κτιρίου διαμορφώνει επιμέρους περιοχές διαστηριοποίησης. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω των φυσικών αναπαραστάσεων των χρωμάτων, συνυφασμένες με τους σχηματισμούς των κάθετων διαχωριστικών στοιχείων, αλλά και σχεδιασμένων καθισμάτων που παραπέμπουν σε μια μορφή υπαίθριας σκηνής.
“Slack Headquarters” offices, San Francisco, California, by Studio O+A

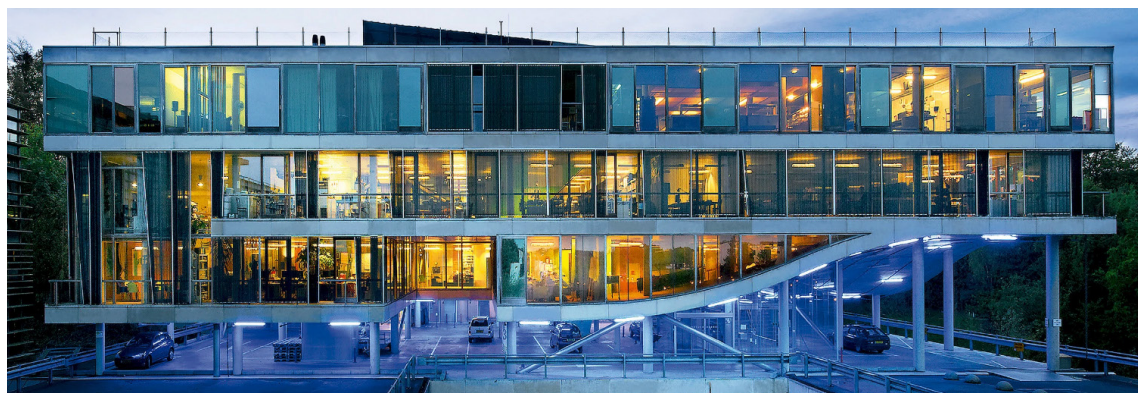
Εικ. 61: Η προσθήκη της κουρτίνας λειτουργεί ως διαχωριστικό διαφορετικών περιοχών εργασίας μέσα σε μια ενιαία αίθουσα, επιτρέποντας συγχρόνως την διαφάνεια με τον υπόλοιπο χώρο. "Google EMEA Engineering Hub", Zurich, Switzerland, by Evolution Design

Ένας καινοτόμος χωρικός σχεδιασμός αφήνει στον χρήστη την ελευθερία της προσωπικής ερμηνείας της λειτουργίας του χώρου, χωρίς να τον υποχρεώνει να ακολουθεί συγκεκριμένες κινήσεις και θέσεις κατά την παρουσία του σε αυτόν. Αυτή η συνθήκη δεν επιμένει στην δημιουργία ενός σκληρού, αυστηρού μορφικά χώρου που περιορίζει το προσωπικό αποτύπωμα του χρήστη, αλλά αντίθετα ενθαρρύνει την ανάπτυξη μιας διαλεκτικής σχέσης χρήστη και χώρου, στην οποία ο χώρος παρέχει την επιλογή πληθώρας χρήσεων. Μια σχέση που μεταφράζεται με τους ίδιους όρους και στη σχέση χρήστη και αντικείμενου, κατά την οποία αναπτύσσεται μια σχέση αμοιβαίας οικειοποίησης, τόσο από τον χρήστη, όσο και από το ίδιο το αντικείμενο. Συγκεκριμένα, αυτή η συνεχής επαφή με το αντικείμενο, του επιτρέπει να αποτελεί κομμάτι της καθημερινότητας του χρήστη, αφού με έναν τρόπο συμμετέχει σε αυτήν, δίνοντας του την δυνατότητα της προσωπικής διαχείρισης.

Σε αυτό το πλαίσιο η μορφή μπορεί να χαρακτηριστεί και ως φιλική, αφού δεν αρέσκεται μόνο στη λειτουργικότητα της δομής της, αλλά και στην γοητεία της ερμηνευτικής της ποικιλίας (Hertzberger, 2002). Σε μια τέτοια συνθήκη, οι τοίχοι απελευθερώνονται από την αποκλειστική τους λειτουργία και αναπτύσσουν και μια συνδετική λειτουργία μεταξύ των χώρων, στους οποίους προτιμάται ένας ήπιος διαχωρισμός. Ο διαχωρισμός αυτός μπορεί να πραγματοποιείται μέσα από την ένταξη κάποιου διαφορετικού υλικού από τα υπόλοιπα στο χωρικό πλαίσιο ή και την οριοθέτηση του χώρου μέσω της επιλογής ενός χρώματος. Συχνή βέβαια αποτελεί η επιλογή υαλοστασίων τόσο στο μεταβατικό όριο μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού, όσο και μεταξύ των εσωτερικών χώρων, παρέχοντας μια οπτική διαφάνεια μεταξύ των στοιχείων, που παράλληλα επιτρέπει την σύνδεση με το υπόλοιπο σύνολο, αλλά και την ιδιωτικότητα στον χρήστη (Hertzberger, 1982).

5.2 Ανάπτυξη διαφορετικών χωρικών ποιοτήτων μέσα στο ίδιο κτίριο: Η Villa VPRO

Η λογική οργάνωσης καινοτόμων κτιριακών μοντέλων, υιοθετείται από αρκετές σύγχρονες κτιριακές δομές στην πρακτική τους εφαρμογή, προωθώντας έναν διαφορετικό τρόπο αντίληψης των στοιχείων του χώρου. Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα μιας τέτοιας πρωτοποριακής κτιριακής δομής αποτελεί η villa VPRO. Πρόκειται για ένα σύγχρονο κτίριο γραφείων στην Ολλανδία, ανοιχτής διάταξης με κύριο χαρακτηριστικό του την διαδρομή του πολυμορφικού του δαπέδου, το οποίο μέσα από ποικίλους σχηματισμούς ραμπών, σκαλοπατιών και των επιπέδων που εκείνα σχηματίζουν, αποκτά μια τοπιακή μορφή.

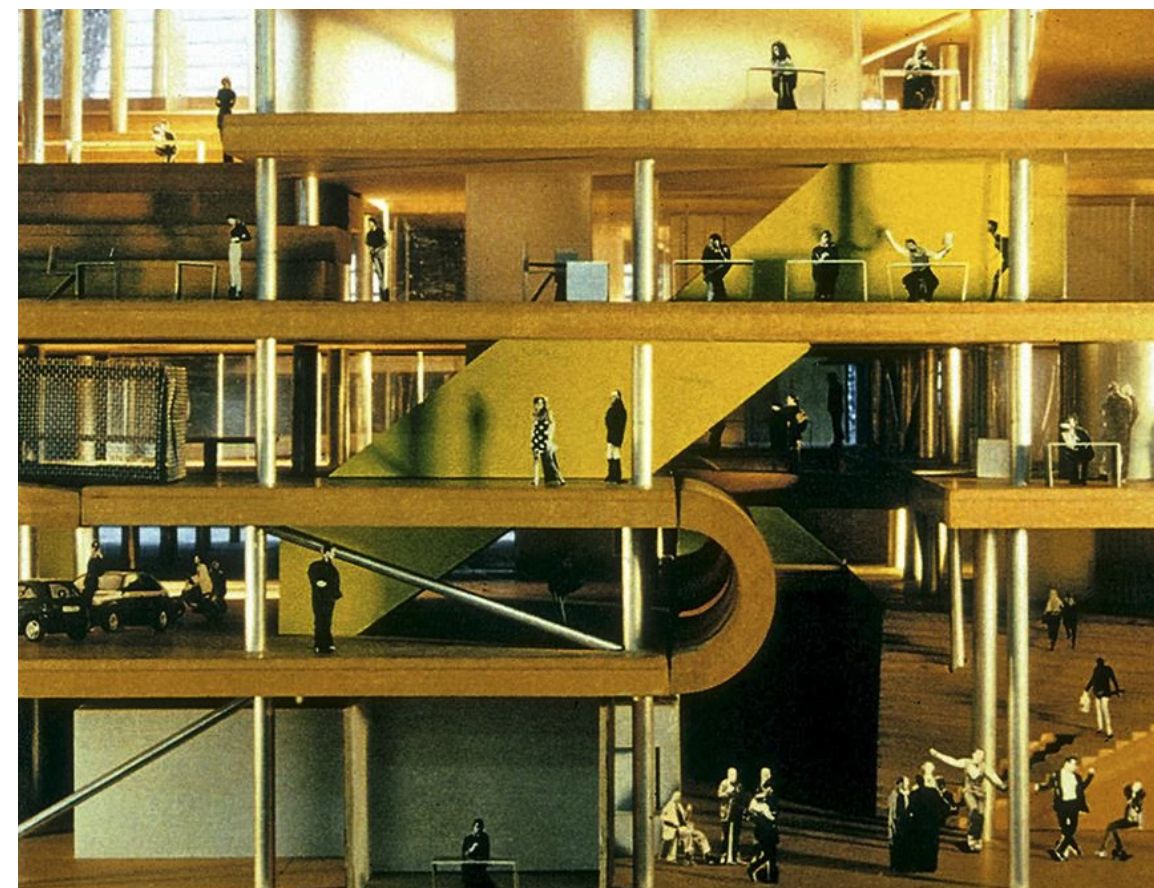

Εικ. 62: Εξωτερική ανάπτυξη της κτιριακής δομής

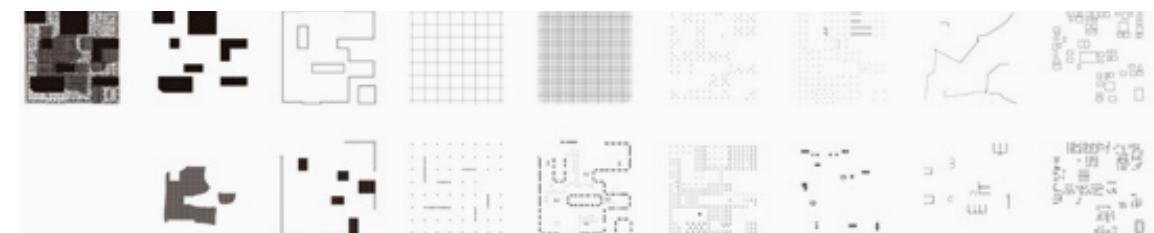
Η σχηματοποιημένη αυτή μνημειακή διαδρομή καταλήγει στην οροφή, η οποία επίσης αναπτύσσει μία εδαφική κατάφυτη μορφή, δίνοντας μια διαφορετική ερμηνεία στα όρια μεταξύ οριζόντιων και κάθετων στοιχείων.¹⁸ Ειδικότερα σε αυτό το κτήριο, το πολύμορφο αυτό σώμα που συνδέει τα αλληπάλληλα επίπεδα, δεν περιορίζεται μόνο στην λειτουργία ενός οργανικού δαπέδου, αλλά λειτουργεί ταυτόχρονα και ως τοίχος για το εσωτερικό του, αλλά και ως οροφή με φωτισμό στην εξωτερική του ανάπτυξη. Η σκούρα μάλιστα απόχρωση του δαπέδου στις κατώτερες ζώνες και η κατάληξή του στο φυτεμένο δώμα της οργανικής οροφής, δημιουργούν μια αίσθηση μιας υπόγειας διαδρομής η οποία οδηγεί στην εδαφική επιφάνεια, εντείνοντας ακόμη περισσότερο την ένωση του κτιρίου με τη φύση. Αυτή τη ρευστότητα του δαπέδου ακολουθεί και η ανάπτυξη των εσωτερικών χώρων, οι οποίοι περικλείονται σε έναν ενιαίο εσωτερικό χώρο, ο οποίος μέσω των επιπέδων διαβαθμίσεων που αναπτύσσει, διευκολύνει την εργασιακή διαδικασία, συνδυάζοντας παράλληλα την συνεργασία με το σύνολο, αλλά και την αυτοσυγκέντρωση των χρηστών.¹⁷

¹⁷ MVRDV. VILLA VPRO. Διαθέσιμο στο: <https://www.mvrdv.com/projects/172/villa-vpro>

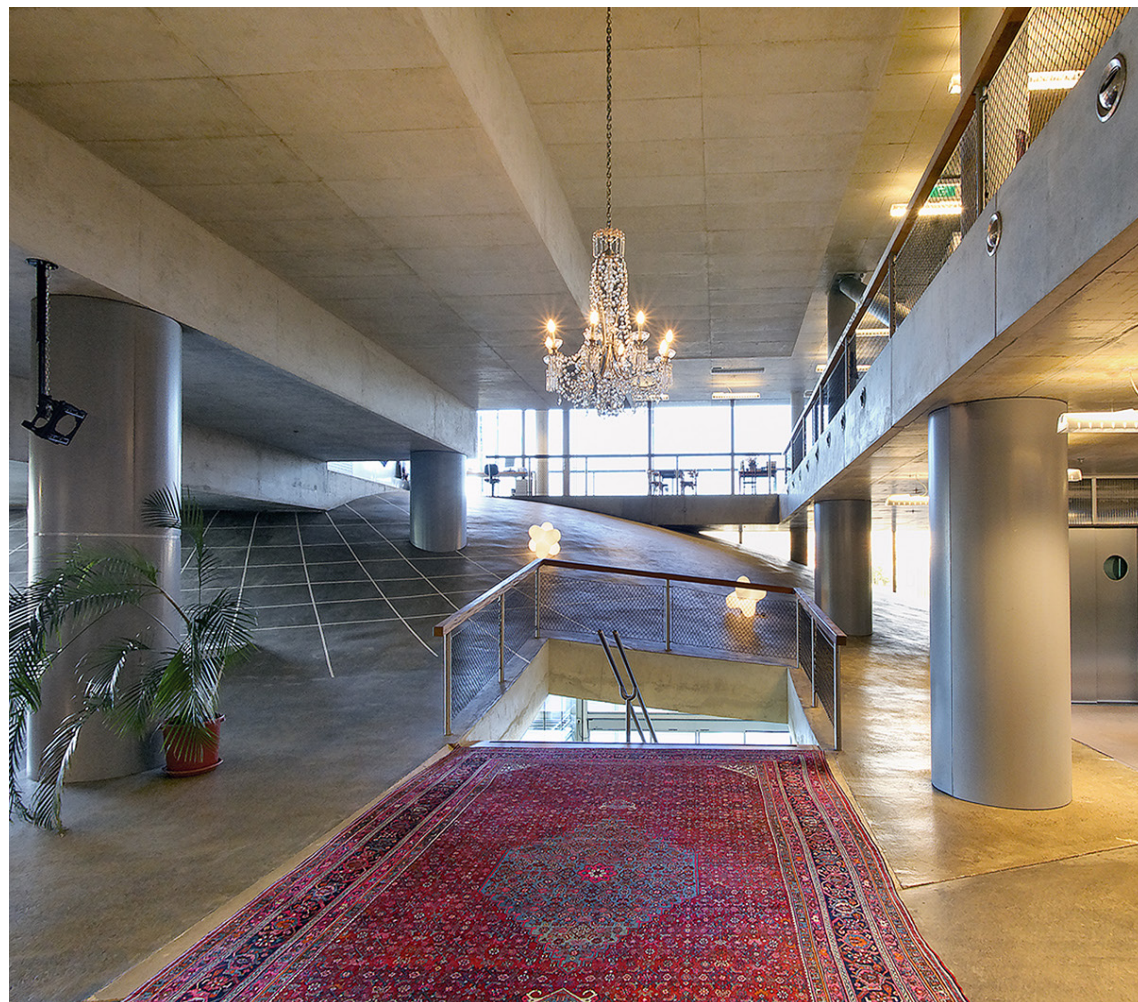
Το αίσθημα της σύνδεσης του συνόλου βέβαια, δεν περιορίζεται μόνο στις σχέσεις των στοιχείων του εσωτερικού, αλλά στην ένωσή τους με το εξωτερικό. Αυτή η μετάβαση πραγματοποιείται μέσω μεγάλων υαλοπινάκων κατά μήκος της κατακόρυφης ανάπτυξης της δομής του κτιρίου, οι οποίοι επιτρέπουν στο φυσικό φως να εισχωρήσει μέσα από διάφορες κατευθύνσεις στο εσωτερικό.

Εικ. 63: Ψηφιακή αναπαράσταση της διαμόρφωσης των επιπέδων της δομής και των συνδέσεών τους

Εικ. 64: Χωρικά μοτίβα των επιπέδων της κτιριακής δομής

Εικ. 65: Φωτογραφία της εσωτερικής διαμόρφωσης του κτηρίου. Η μορφή του δαπέδου ακολουθεί μια ενιαία διαδρομή προς την οροφή του κτηρίου

5.3 Η καινοτομία στον σχεδιασμό μέσα από το γραφείο Spector Companies

Η λογική αυτή της εμπειρίας και της ευελιξίας που διαμορφώνει ο καινοτόμος χωρικός σχεδιασμός, ακολουθείται από διάφορα γραφεία σχεδιασμού, αλλάζοντας πλήρως τους μέχρι πρότινος καθορισμένους σχεδιαστικούς κανόνες των δομών, αλλά και τους ίδιους τους στόχους του σχεδιασμού. Ένα τέτοιο γραφείο που πρωτοπορεί στο σχεδιαστικό του υλικό για παράδειγμα, είναι το Spector Companies.

Το γραφείο λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των χρηστών, αλλά και της εκάστοτε δραστηριότητας, διαμορφώνει απλούς άνετους χώρους που επιτρέπουν μια πληθώρα κινήσεων και διαδρομών, ενώ παράλληλα περικλείονται από διαφανείς οπτικά επιφάνειες. Αν κάτι χαρακτηρίζει αυτούς τους χώρους είναι το αίσθημα της ήπιας μετάβασης από χώρο σε χώρο, τόσο σε επίπεδο μετακίνησης, φωτισμού, όσο και χρωματικών επιλογών. Τοποθετημένα γυάλινα χωρίσματα διαχωρίζουν τους χώρους επιτρέποντας παράλληλα την οπτική επαφή, έτσι ώστε από τη μία να προσδώσει την αίσθηση στο χρήστη πως αποτελεί μέρος του ευρύτερου συνόλου, αλλά από την άλλη να επιτρέπει και την αφοσίωσή του στην ατομική του εργασία.¹⁸ Ταυτόχρονα, στον χώρο επιλέγονται ήπιες χρωματικές διαβαθμίσεις συνδυασμένες με ορισμένες πιο έντονες αποχρώσεις για την αποφυγή υπερδιέγερσης, ενώ παράλληλα προτιμάται και ένας συνδυασμός φυσικού και τεχνητού φωτισμού. Ο φυσικός φωτισμός εισέρχεται στον χώρο μέσω μεγάλων ανοιγμάτων στους τοίχους, είτε μέσω φεγγιτών, ως στοιχεία σύνδεσης με το εξωτερικό φυσικό περιβάλλον, ενώ σε στρατηγικά σημεία με διάφορους σχηματισμούς τοποθετούνται στο χώρο και τεχνητές πηγές φωτισμού, οι οποίες εξομαλύνουν τον φωτισμό καθ' όλη την ανάπτυξη του εσωτερικού. Επιπλέον, οι τεχνητές πηγές λειτουργούν και ως στοιχείο ανάδειξης σημείων ενδιαφέροντος στον χώρο, ενώ μπορούν να αποτελέσουν και ένα εργαλείο προσανατολισμού μιας εκτελούμενης διαδρομής. Παράλληλα, οι σχεδιαστικές προτάσεις της εταιρίας κάνουν συχνή χρήση υλικών όπως το μάρμαρο και το ξύλο, τα οποία με τις αντίστοιχες νευρώσεις τις οποίες διαθέτουν στις επιφάνειές τους, δίνουν χαρακτήρα στον χώρο, συνδυασμένα παράλληλα και με τις καθαρές επιφάνειες των υπόλοιπων υλικών του συνόλου. Συγκεκριμένα, το μάρμαρο με την επιλογή του σε μεγάλες επιφάνειες του χώρου, όπως σε δάπεδα, τοίχους ή οροφές, προσδίδει με την γυαλιστερή του επιφάνεια μια αίσθηση επιβλητικότητας στον χώρο, ενώ από την άλλη, το ξύλο ως ένα οικείο φυσικό υλικό, χρησιμοποιείται σε διάφορες επιφάνειες, προσδίδοντας μια αρμονία στον χώρο.

Επομένως, αυτή η ικανότητα του χώρου να καλλιεργεί την εμπειρία στον άνθρωπο, μέσω της μορφής και των σχηματισμών του, επιτρέποντας την ελευθερία των επιλογών της κίνησης και της χρήσης, αναπτύσσει μια νέα σχεδιαστική μέθοδο και έναν ανανεωμένο τρόπο σκέψης πέρα από τις καθιερωμένες ερμηνείες των δομών και των στοιχείων τους. Μέσα από έναν παραγωγικό χώρο με πληθώρα από χωρικές εικόνες και ερμηνείες, δημιουργούνται όλο και περισσότερες ευκαιρίες αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους χρήστες, αλλά και μια προσωπική σχέση με τον ίδιο τον χώρο, από τον οποίο αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του.

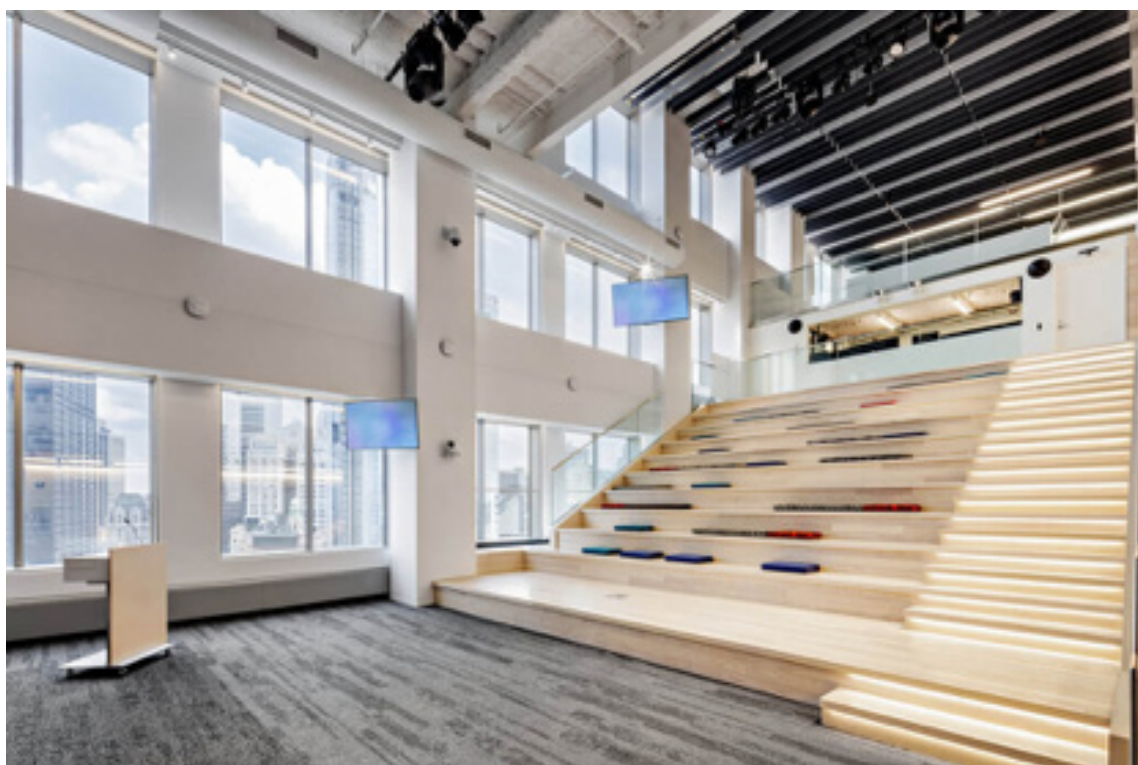
¹⁸ MBS. Spector Companies. Διαθέσιμο στο: <https://spectorcompanies.com/>

Εικ. 66: Ο εξοπλισμός του χώρου ως όριο διαφορετικών περιοχών δραστηριοποίησης και ορισμού κατευθύνσεων
"Financial Advisory Firm", New York, United States, Spector Companies

Εικ. 68: Οι χωρικοί σχηματισμοί του μεταβατικού χώρου ως εργαλείο πολυχρηστικότητας Flexpoint Ford", New York, United States, Spector Companies

Εικ. 67: Η ανάπτυξη των αμδιθεατρικών καθισμάτων σχεδιάζεται με ευελιξία, προωθώντας σχέσεις επικοινωνίας.
"Northwestern Mutual", New York, United States, Spector Companies

Εικ. 69: Τα υλικά ως χωρικά όρια ενώνουν και παράλληλα διαχωρίζουν επιμέρους ζώνες εργασίας. "Flexpoint Ford", Miami, Florida, Spector Companies

Σύνοψη και συμπεράσματα

Η ικανότητα του χώρου να επηρεάζει τον άνθρωπο και τη συμπεριφορά του, αποτελεί βασικό αντικείμενο του σχεδιασμού για την αρχιτεκτονική. Αυτό το ζήτημα απασχολεί τον σχεδιασμό χώρων για την παιδική και ειδικότερα την νηπιακή ηλικία, κατά την οποία το νήπιο παρουσιάζει μια ευαισθησία στην κατανόηση και επίδραση του περιβάλλοντος στο οποίο βρίσκεται, αλληλοεπιδρώντας με αυτό. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, προέκυψε το ερώτημα πώς οι σχεδιαστικές αποφάσεις ενός αρχιτέκτονα, όσον αφορά τις χωρικές ποιότητες των χρωμάτων, του φωτός, των υλικών και των υφών τους, αλλά και της γενικότερης οργάνωσης ενός χώρου, σε σχέση και με το εξωτερικό περιβάλλον, επιδρούν στον ψυχισμό των παιδιών των παιδιών και ειδικότερα των νηπίων.

Απάντηση σε αυτό το ερώτημα επιχείρησε να δώσει η παρούσα ερευνητική εργασία, η οποία αναπτύχθηκε σε πέντε θεματικές ενότητες. Αρχικά, μελέτησε τον παιδαγωγικό σχεδιασμό και την οργάνωση του προσχολικού χώρου στην επίδραση της ψυχολογίας των νηπίων. Στη συνέχεια, αναλύθηκαν οι ιδιότητες των χωρικών ποιοτήτων σε σχέση με τις δυνατότητες που προσφέρουν στον προσχολικό χώρο. Τα χαρακτηριστικά αυτά του χώρου ενισχύουν τον ρόλο του στην επίτευξη του βασικού στόχου της εκπαιδευτικής διαδικασίας για την αποδοτική μετάδοση του μαθησιακού υλικού στα νήπια. Έπειτα, αναλύθηκαν ορισμένα προηγμένα συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης, τα οποία εφαρμόζουν μεθόδους που προάγουν την βιωματική μάθηση και κατ' επέκταση την ανάπτυξη των παιδιών. Κατόπιν, εξετάστηκε η ποικιλία χρήσεων του χώρου στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, μέσα από εφαρμοσμένα παραδείγματα σχολείων στις βορειοευρωπαϊκές σκανδιναβικές χώρες, οι οποίες διαθέτουν ένα ιδιαίτερα οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα. Τέλος, η ανάλυση του αντικειμένου των εκπαιδευτικών χώρων, οδήγησε σε προέκταση της μελέτης για την καινοτομία του σχεδιασμού αναφορικά με την δημιουργία χώρων που προωθούν την ανάπτυξη πολλαπλών εμπειριών, ενώ ταυτόχρονα αλλάζουν και την αντιληπτικότητα των χρηστών για τον ρόλο των χωρικών στοιχείων.

Μελετώντας τα παραπάνω στοιχεία γίνεται φανερό η σημασία της χωρικής οργάνωσης για τον άνθρωπο και την ανάπτυξή του, πολύ περισσότερο όταν αυτός ο χώρος απευθύνεται στη νηπιακή ηλικία με δεδομένο ότι σε αυτή την ηλικιακή ομάδα, κάθε παιδί υπόκειται σε μια διαδικασία εξέλιξης, κατά την οποία διαμορφώνει την προσωπικότητά του και ανακαλύπτει τις δυνατότητές του. Σε αυτή τη διαδικασία αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικός ο ρόλος του χώρου, ο οποίος μέσα από τα ερεθίσματα που προσφέρει, δημιουργώντας εικόνες και εμπειρίες, συμμετέχει στην εξέλιξη των παιδιών και στην ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας μεταξύ τους.

Κύριοι χώροι εφαρμογής αυτής της εμπειρικής διαδικασίας μάθησης αποτελούν οι γωνιές, οι οποίες ως σημεία οργάνωσης δραστηριοτήτων, παρέχουν την δυνατότητα ενεργής συμμετοχής σε αυτές των νηπίων. Στην μετάδοση της μάθησης συμμετέχουν και οι χωρικές ποιότητες οι οποίες αναλύονται στους χρωματισμούς του χώρου, στον φωτισμό του, στην υλικότητα των στοιχείων του και στις υφές τους, καθώς και στα σχήματα που αναπτύσσονται μέσα σε αυτόν. Ο χώρος που αλληλοεπιδρά με τα παιδιά αποτελεί ένα ικανό εργαλείο διδασκαλίας για τα προηγμένα κιναισθητικά συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης, τα οποία χρησιμοποιούν τις δυνατότητες που παρέχει ο χώρος και προωθούν μια σειρά από παιδοκεντρικές μεθόδους διδασκαλίας.

Τα παραπάνω συστήματα, ενώ στο σύνολό τους αναπτύσσονται γύρω από το παιδί και τη νοητική, συναισθηματική του ανάπτυξη, εφαρμόζουν διαφοροποιημένες σε ένα βαθμό μεθόδους διδασκαλίας. Στα πλαίσια της κιναισθητικής μάθησης, χρησιμοποιούνται οι δυνατότητες της τέχνης (Reggio Emilia), των υλικών (Loose Parts Play), του παιχνιδιού (Waldorf & Play-based learning), της φύσης (Forest School) και της πολυκεντρικότητας (Montessori). Οι επιδιώξεις των χωρικών ποιοτήτων στην ανάπτυξη μιας ατμόσφαιρας αναβάθμισης της μαθησιακής εμπειρίας, γίνονται φανερές με την πρακτική εφαρμογή τους σε χώρες που διαθέτουν ένα από τα παραπάνω προηγμένα εκπαιδευτικά συστήματα.

Όπως προκύπτει από τα παραδείγματα των εφαρμοσμένων προσχολικών και σχολικών χώρων στις σκανδιναβικές χώρες, ο χώρος δημιουργεί δυνατότητες αλληλεπίδρασης μέσω ερεθισμάτων. Ορισμένες τέτοιες δυνατότητες αποτελούν, η έννοια της «φωλιάς» ως σημείου απομόνωσης, η δημιουργία χωρικών εικόνων, η συμβολή του χρώματος ως εργαλείο προσανατολισμού, η εξασφάλιση του φωτός ως φυσικού στοιχείου στον χώρο μέσω της μορφολογίας της κτιριακής δομής, αλλά και η ανάπτυξη διαφορετικών θέσεων δραστηριοποίησης μέσα σε μια αίθουσα διδασκαλίας.

Το σύνολο όλων αυτών των εννοιών που αναπτύσσονται μέσα από τον προηγμένο αρχιτεκτονικό σχεδιασμό του προσχολικού εσωτερικού περιβάλλοντος, μεταφέρεται και στο γενικότερο χωρικό πλαίσιο μέσα από πρωτοπóρες σχεδιαστικές αποφάσεις για λοιπούς χώρους δραστηριοποίησης του ανθρώπου, όπως για παράδειγμα στους εργασιακούς χώρους. Με τη καινοτομία στη σχεδιαστική λογική, τα χωρικά στοιχεία

απελευθερώνονται από τους περιορισμούς των διαδεδομένων κανόνων ταυτότητας και θέσης τους στον χώρο. Ο χώρος αποκτά μια πιο ευέλικτη δομή, η οποία προσφέρει τη δυνατότητα εύκολης εναλλαγής των χρήσεων, δημιουργώντας πολλαπλές σχέσεις αλληλεπίδρασης με τον χρήστη. Αυτή την τάση στον σχεδιασμό υιοθετούν αρκετά σύγχρονα αρχιτεκτονικά γραφεία, τα οποία χρησιμοποιούν τις ευκαιρίες που προσφέρει ο χώρος για την ικανοποίηση ταυτόχρονα διαφορετικών αναγκών των ίδιων χρηστών.

Συμπερασματικά, η έρευνα καταλήγει πως η αναζήτηση μιας νέας χωρικής λογικής που έχει ως στόχο την αλλαγή του τρόπου σχεδιασμού του χώρου με επίκεντρο τον άνθρωπο, επιτρέπει την δημιουργία χώρων που επιδρούν στην ανθρώπινη ψυχοσύνθεση και θέτουν νέες έννοιες αντίληψης. Ο χώρος μετατρέπεται σε μια “μηχανή” που δημιουργεί ένα φάσμα δραστηριοτήτων, συναισθημάτων και σχέσεων. Αυτή η συνθήκη αρχίζει από τα πρώιμα χρόνια της νηπιακής ηλικίας στα μαθησιακά περιβάλλοντα, στα οποία ισχύει η αρχή της εξέλιξης. Αυτή την εξέλιξη ακολουθούν και οι θεωρίες των παιδαγωγικών συστημάτων με την ανανέωση και αναθεώρηση των εφαρμοζόμενων μεθόδων τους.

Όσον αφορά την προέκταση της μελέτης της σχέσης ανθρώπου και του χώρου δράσης του, από τους προσχολικούς χώρους, στους χώρους δράσης γενικότερα του ανθρώπου, η σύνδεση αυτή γενικά με τον χώρο εμπλουτίζει τις προθέσεις του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού σε έναν γενικότερο τρόπο αντίληψης των χωρικών στοιχείων και τον ρόλο που εκείνα κατέχουν.

Ολοκληρώνοντας, αυτό το θέμα θα μπορούσε να επεκταθεί και σε περαιτέρω θέματα ανάλυσης διαφόρων γνωσιολογικών πεδίων έρευνας, αφού το ζήτημα της σημασίας των χωρικών ποιοτήτων στον σχεδιασμό αγγίζει επιμέρους θέματα, όπως «η καλλιέργεια των αισθήσεων στη νηπιακή ηλικία, αλλά και κατά την ενήλικη ζωή» του ανθρώπου, καθώς και την βαθύτερη αποκλειστική μελέτη «μιας χωρικής ποιότητας και της συμβολής της στην ανάπτυξη μιας ατμόσφαιρας, και του τρόπου που αυτή επηρεάζει το άτομο». Επιπλέον, μια περαιτέρω έρευνα για την επίδραση του χώρου στα νήπια και κατ’ επέκταση στα παιδιά θα μπορούσε να αγγίξει και το ζήτημα της επίδρασης των χωρικών εικόνων και ερεθισμάτων στις συναισθηματικές τους μεταπτώσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΗΓΩΝ

Βιβλία

Γερμανός Δ. (2002) *Οι Τοίχοι της Γνώσης: Σχολικός Χώρος και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg

Δαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π., Μπασαγιάννη, Ε. (2006) *Οδηγός Νηπιαγωγού. Εκπαιδευτικοί Σχεδιασμοί, Δημιουργικά Περιβάλλοντα Μάθησης*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων

Θεοδοσιάδου, Μ. (2001) *Όλα για το Παιδί*. Λευκωσία: Έκδοση Παγκύπριου Συμβουλίου Ευημερίας

Καρτασίδου, Λ., Λιώνη, Σ., Μακρή, Ε. (2001) *Οργάνωση Βρεφονηπιακών Τμημάτων και Μορφές Δραστηριοτήτων Προσχολικής Ηλικίας*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων

Σακελλαρίου, Μ. και Ρέντζου, Κ. (2014) *Ο Χώρος ως Παιδαγωγικό Πεδίο σε Προσχολικά Περιβάλλοντα Μάθησης: Σχεδιασμός και Οργάνωση*. Αθήνα: Πεδίο

Σιβροπούλου, Ε. (2005) *Η Οργάνωση του Χώρου και το Αναλυτικό Πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου*. Στο Δ. Γερμανός, Ε. Παναγιωτίδου, Κ. Μπίκος, Μ. Μπιρμπίλη & Κ. Μπότσογλου (Επιμ.), Πρακτικά Πανελλήνιου Συνεδρίου “Η Διαθεματική Προσέγγιση της Διδασκαλίας και της Μάθησης στην Προσχολική και Πρώτη Σχολική Ηλικία”. ΟΜΕΡ και ΤΕΠΑΕ ΑΠΘ (σσ. 363-372). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Σιβροπούλου, Ρ. (1997) *Η οργάνωση και ο σχεδιασμός του χώρου (νηπιαγωγείου) στο πλαίσιο του παιχνιδιού*. Αθήνα: Πατάκης

Birren, F. (2013) *Color psychology and color therapy: A factual study of the influence of color on human life*. Eastford, CT: Martino Fine Books

Edwards, C., Gandini, L., & Forman, G. (Eds.). (1998a) *The hundred languages of children: The Reggio Emilia approach-Advanced reflections*. Greenwich, CT: Ablex Publishing Corporation

Hertzberger H., Van Roijen-Wortmann A., Strauven F. (1982) *Aldo Van Eyck*. Amsterdam: Stichting Wonen

Hertzberger H. (2002) *Μαθήματα για σπουδαστές της Αρχιτεκτονικής, μετάφραση Τίνα Τσοχαντάρη*. Αθήνα: Πανελλήνιες εκδόσεις Ε.Μ.Π.

Isbell, R. & Exelby, B. (2001) *Early Learning Environments That Work*. Beltsville, MD: Gryphon House Inc.

Knight, S. (2011) *Forest School for All*. London: SAGE Publications Ltd

Laban, R. (1988) *Modern Educational Dance*. Plymouth: Northcote House Publishers Ltd.

Lewis, C. (1977) *The Montessori Method in Education Before Five*. (Επεξεργάστηκε από τους Boegehold D, Betty, Cuffaro, K. Harriet, Hooks H. William, Klopff J. Gordon). New York: Bank Street College of Education

Olds, A.R. (2001) *Child Care Design Guide*. New York: McGraw-Hill

Pardee, M. (2005) *Community Investment Collaborative for Kids Resource Guide 3, Equipping and Furnishing early Childhood Facilities*. New York: Local Initiatives Support Corporation / Community Investment Collaborative for Kids. Διαθέσιμο στο: https://www.lisc.org/media/filer_public/de/b0/deb03f6a-804e-4a0a-8a70-44a99f55c6a3/2005_cick_guide_vol3_equipping.pdf [Πρόσβαση 21 Ιανουαρίου 2025]

Public Schools of North Carolina (1998) *Early Childhood Education Facilities Planner*. Raleigh, NC: Public Schools of North Carolina, State Board of Education, Department of Public Instruction. Διαθέσιμο στο: <https://firstschool.fpg.unc.edu/sites/firstschool.fpg.unc.edu/files/resources/documents/Early%20Childhood%20Education%20Facilities%20Planner.pdf> [Πρόσβαση 21 Ιανουαρίου 2025]

Riley, C. A. (1995) *Color Codes: Modern Theories of Color in Philosophy, Painting and Architecture, Literature, Music, and Psychology* (σ. 299). Hanover, London: University Press of New England.

Sanoff, H. (1995) *Creating Environments for Young Children*. Raleigh, NC: North Carolina State University.

Sharpe, D. T. (1975) *The Psychology of Color and Design* (No. 313). Littlefield: University Press of Amer

Trister Dodge, D., Colker, L., Heroman, C. (2002) *The Creative Curriculum for Preschool Washington*. DC: Teaching Strategies.

White, R. (2004a). *Adults Are from Earth; Children are from Moon. Designing for Children: A Complex Challenge*. Kansas City, MO: White Hutchinson Leisure & Learning Group.

Αρθρογραφία

Alnasuan, A. (2016) 'Color Phycology', *American Research Journals*, 2, 1- 6. Διαθέσιμο στο: <https://www.arjonline.org/papers/arjhss/v2-i1/9.pdf> [Πρόσβαση 20 Νοεμβρίου 2024]

Daws, J.E. (2005) 'Teachers and Students as co-Learners: Possibilities and Problems.' *Journal of Educational Enquiry*, 6(1).

Edwards, C. P. (2002) cThree Approaches from Europe: Waldorf, Montessori, and Reggio Emilia.' *Early Childhood Research & Practice*, 4(1), 2-14.

Edwards, C. P. (2003) 'Fine Designs' from Italy: Montessori Education and the Reggio Approach.' *Faculty Publications, Department of Child, Youth, and Family Studies*.

Haughey S. (x.x.). 'Loose Parts Play: A Guide for Early Childhood Educators'. *Wunderled* <https://wunderled.com/blog/how-to-get-started-with-loose-parts/> [Πρόσβαση 16 Δεκεμβρίου 2024]

Hewett, V.M. (2001) 'Examining the Reggio Emilia Approach to Early Childhood Education'. *Early Childhood Education Journal*, 29 (2).

Lopata, C. , Wallace, N., Finn, K. (2005). 'Comparison of Academic Achievement Between Montessori and Traditional Education Programs.' *Journal of Research in Childhood Education*.

Oberski, I. (2005) 'Thinking, feeling and doing: Creativity in Steiner-Waldorf schools.' *Proceedings of the British Psychological Society*, 13(2), 122.

Συνέδρια – Παρουσιάσεις

Κακανά, Δ. Μ. (2017) 'Ο Χώρος του Νηπιαγωγείου ως Τρίτος Παιδαγωγός,' *Χώροι για το Παιδί ή Χώροι του Παιδιού;* Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 19-21 Μαΐου 2017. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σ. 60-68. Διαθέσιμο στο: <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/childspace/article/view/1430> [Πρόσβαση 7 Νοεμβρίου 2024]

Μέσσιου, Δ. (2014) 'Οι Τοίχοι της Γνώσης: Σχολικός Χώρος και Εκπαίδευσης,' 6 Μαΐου 2014. Διαθέσιμο στο: https://sch.cy/sd/703/oi_toicho_i_%20tis_gnosis_paroysiasi_epitropi_scholikwn_ktirion_messiou.pdf [Πρόσβαση 1 Δεκεμβρίου 2024]

Παπαναστασίου, Δ., Αναγνωστοπούλου, Β., Παρούση Α. Σ. (2019) 'Η Προώθηση της Δημιουργικότητας των Μαθητών μέσω Τριών Παιδαγωγικών Μεθόδων: Montessori, Waldorf, Reggio Emilia,' *7ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*. Ξενοδοχείο Divanicaravel, 15-18 Ιουνίου 2017. Αθήνα: ΕΚΤ, 1, σ. 1002-1022. Διαθέσιμο στο: <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/article/view/1703> [Πρόσβαση 1 Δεκεμβρίου 2024]

Ιστοσελίδες

Brightwheel (2024) **What is Play-Based Learning?** Διαθέσιμο στο: <https://mybrightwheel.com/blog/what-is-play-based-learning> [Πρόσβαση 16 Νοεμβρίου 2024]

Child and Nature Alliance of Canada (x.x.) **Learn about Forest/Nature Schools.** Διαθέσιμο στο: <https://childnature.ca/about-forest-and-nature-school/> [Πρόσβαση 3 Ιανουαρίου 2025]

Forest school association (x.x.) **What is Forest School?** Διαθέσιμο στο: <https://forestschoolassociation.org/what-is-forest-school/> [Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2024]

Gowrie New South Wales. **Understanding Loose Parts Play.** Διαθέσιμο στο: <https://www.gowriensw.com.au/thought-leadership/loose-parts-play> [Πρόσβαση 21 Νοεμβρίου 2024]

GSA – General Service Administration (2003) **Child Care Center Design Guide PBS-140.** New York: Public Buildings Service, Office of Child Care. Διαθέσιμο στο: <https://www.wbdg.org/FFC/GSA/chilcare.pdf> [Πρόσβαση 20 Νοεμβρίου 2024]

Head Start (2005) Head Start Design Guide. **A Guide for Building a Head Start Facility.** USA: U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, Head Start Bureau. Διαθέσιμο στο: https://www.govinfo.gov/content/pkg/GOVPUB-HE23_1100-PURL-LPS87072/pdf/GOVPUB-HE23_1100-PURL-LPS87072.pdf [Πρόσβαση 21 Νοεμβρίου 2024]

Input interior (2024) **Holen Skole.** Bergen: Input interior. Διαθέσιμο στο: <https://www.inputinterior.com/case/holen-skole/> [Πρόσβαση 9 Οκτωβρίου 2024]

Input interior (2015) **Fridaskolan.** Gothenburg: Input interior. Διαθέσιμο στο: <https://www.inputinterior.com/case/fridaskolan/> [Πρόσβαση 9 Οκτωβρίου 2024]

Input interior (2017) **Landamäreskolan.** Gothenburg: Input interior. Διαθέσιμο στο: <https://www.inputinterior.com/case/landamareskolan/> [Πρόσβαση 9 Οκτωβρίου 2024]

Input interior (2021) **New Nordic School by the Sea.** Helsinki: Input interior. Διαθέσιμο στο: <https://www.inputinterior.com/case/new-nordic-school-by-the-sea/> [Πρόσβαση 9 Οκτωβρίου 2024]

Input interior (2017) **Runnerydsskolan.** Nässjö: Input interior. Διαθέσιμο στο: <https://www.inputinterior.com/case/runnerydsskolan/> [Πρόσβαση 9 Οκτωβρίου 2024]

Journey Early Learning (2024) **Play-based Learning: Benefits and Examples.** Διαθέσιμο στο: <https://journey.edu.au/early-learning-advice/08-2021/blog-play-based-learning-benefits-and-examples/> [Πρόσβαση 16 Νοεμβρίου 2024]

MBS (x.x.) **Spector Companies.** Διαθέσιμο στο: <https://spectorcompanies.com/> [Πρόσβαση 8 Ιανουαρίου 2025]

Montessori Academy (x.x.). **About Montessori.** Διαθέσιμο στο: <https://montessoriacademy.com.au/montessori-education/prepared-environment/> [Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2024]

MVRDV (x.x.) **VILLA VPRO.** Διαθέσιμο στο: <https://www.mvrdv.com/projects/172/villa-vpro> [Πρόσβαση 8 Ιανουαρίου 2025]

Ogletree, E. (1996). **The Comparative Status of the Creative Thinking Ability of Waldorf Education students: A Survey.** Educational Resources Information Center (ERIC), 2-12. Διαθέσιμο στο: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED400948.pdf> [Πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2024]

Ogletree, E. (1997) **Eurythmy in the Waldorf Schools.** Educational Resources Information Center (ERIC), 1-11. Διαθέσιμο στο: <https://eric.ed.gov/?id=ED410023> [Πρόσβαση 15 Δεκεμβρίου 2024]

Reggio Emilia Approach(x.x.) **Reggio Emilia Approach.** Διαθέσιμο στο: <https://www.reggiochildren.it/en/reggio-emilia-approach/> [Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2024]

Sporos Regeneration Institute (x.x.) **Forest School.** Διαθέσιμο στο: <https://sporosinstitute.org/forest-school/> [Πρόσβαση 10 Δεκεμβρίου 2024]

White, R. (2004a) **Adults are from Earth; Children Are from the Moon. Designing for Children: A Complex Challenge.** Kansas City, MO: White Hutchinson Leisure & Learning Group.

Παράρτημα εικόνων

Εικ.1: Προσωπικό αρχείο

Εικ.2: Kindergarten Riedlepark, Friedrichshafen, Germany, by Lanz Schwager Architekten. From ArchDaily. Photo: Barbara Schwager. Ανάκτηση από: https://www.archdaily.com/921513/kindergarten-riedle-park-lanz-schwager-architekten?ad_medium=gallery

Εικ.3: Quzhou Kecheng Jiaogong Kindergarten, Quzhou, China, by LYCS Architecture. From ArchDaily. Photo: Qingshan Wu. Ανάκτηση από: https://www.archdaily.com/999166/quzhou-kecheng-jiaogong-kindergarten-lycs-architecture?ad_medium=widget&ad_name=more-from-office-article-show

Εικ.4: Nía School, Mexico City, Mexico, by Sulkin Askenazi. From ArchDaily. Photo: Aldo C. Gracia. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/928889/nia-school-sulkin-askenazi>

Εικ.5: New Nordic School by the Sea, Helsinki, Finland, by Fyra. From Input Interior. Photo: Otto Virtanen. Ανάκτηση από: <https://www.inputinterior.com/case/new-nordic-school-by-the-sea/>

Εικ.6: Daycare Centre Hucky Bucky, Berlin, Germany, by Baukind GmbH. From Baukind. Photo: HEJM. Ανάκτηση από: <https://www.baukind.de/en/portfolio/ki-ta-hucky-bucky/>

Εικ.7: City Kids Education Center, Brooklyn, United States, by Barker Associates Architecture Office. From Archilovers. Photo: Francis Dzikowski. Ανάκτηση από: <https://www.archilovers.com/projects/294615/city-kids-education-center.html>

Εικ.8: Woods Cross High School, Woods Cross, United States, by Gsbsarchitects. From Gsbsarchitects. Ανάκτηση από: <https://www.instagram.com/p/BpFG6P9AhXb/?epik=dj0yJnU9UTBxMmhjMm0wNEhYa1JKdXA5VTISQmZpQnk3X3VoZnomcD0wJm49M3BPWDE3dG1pRkQxRC1Vbi1BbGc2QSZ0>

Εικ.9: EcoKid Kindergarten, Vinh, Vietnam, by Laboratory for Visionary Architecture (LAVA). From ArchDaily. Photo: Hiroyuki Oki. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/937582/ecokid-kindergarten-lava>

Εικ.10: WeGrow, New York City, United States, by Bjarke Ingels Group. From Dezeen. Ανάκτηση από: <https://www.dezeen.com/2018/09/12/wegrow-big-wework-elementary-school-new-york-city/>

Εικ.11: Kindergarten Riedlepark, Friedrichshafen, Germany, by Lanz Schwager Architekten. From ArchDaily. Photo: Barbara Schwager. Ανάκτηση από: https://www.archdaily.com/921513/kindergarten-riedle-park-lanz-schwager-architekten?ad_medium=gallery

Εικ.12: Hello BABY Children's Center, Dnipro, Ukraine, by SVOYA Studio. From ArchDaily. Photo: Alexander Angelovskiy. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/936387/hello-baby-childrens-center-svoya-studio>

Εικ.13: Nía School, Mexico City, Mexico, by Sulkin Askenazi. From ArchDaily. Photo: Aldo C. Gracia. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/928889/nia-school-sulkin-askenazi>

Εικ.14: CIFI Donut Kindergarten, Hefei, China, by THDL Architects. From ArchDaily. Photo: Jian Feng. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/930749/cifi-donut-kindergarten-thdl>

Εικ.15: Προσωπικό αρχείο

Εικ.16: Landscape For Play, Madrid, Spain, by Aberrant Architecture. From ArchDaily. Photo: Lukasz Michalak. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/919020/landscape-for-play-aberrant-architecture>

Εικ.17: Mi Casita Preschool and Cultural Center, Brooklyn, United States, by 4Mativ Design Studio, Barker Associates Architecture Office. From ArchDaily. Photo: Lesley Unruh. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/938172/mi-casita-preschool-and-cultural-center-baao-plus-4mativ-design-studio>

Εικ.18: Kindergarten 8Units Velez-Rubio, Almería, Spain, by LosdelDesierto. From ArchDaily. Photo: Jesús Granada. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/129662/kindergarten-8units-velez-rubio-losdeldesierto>

Εικ.19, 20, 21: Trumpf Day-Care Center, Ditzingen, Germany, by Barkow Leibinger. From ArchDaily. Photo: Stefan Müller. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/931837/trumpf-day-care-center-barkow-leibinger>

Εικ.22: Korea National Arboretum Children's Forest School, Pocheon, South Korea, by Geeumplus. From ArchDaily. Photo: Hoonkoo Lee. Ανάκτηση από: https://www.archdaily.com/965761/korea-national-arboretum-childrens-forest-school-geeumplus?ad_medium=gallery

Εικ.23: Ama'r Children's Culture House, Copenhagen, Denmark, by Dorte Mandrup. From ArchDaily. Photo: Torben Eskerod. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/388629/ama-r-children-s-culture-house-dorte-mandrup>

Εικ.24: EcoKid Kindergarten, Vinh, Vietnam, by Laboratory for Visionary Architecture (LAVA). From ArchDaily. Photo: Hiroyuki Oki. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/937582/ecokid-kindergarten-lava>

Εικ.25: Vittra Telefonplan, Stockholm, Sweden, by Rosan Bosch. From ArchDaily. Photo: Kim Wendt. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/202358/vittra-telefonplan-rosan-bosch>

Εικ.26: Kaleidoscope Kindergarten, Tianshui, China, by SAKO Architect. From Archdaily. Photo: CreatAR Images. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/936976/kaleidoscope-in-tianshui-sako-architects>

Εικ.27: Vittra Telefonplan, Stockholm, Sweden, by Rosan Bosch. From Archilovers. Photo: Kim Wendt. Ανάκτηση από: <https://www.archilovers.com/projects/113774/vittra-school-telefonplan.html>

Εικ.28: Primary+Secondary Art School, Concept, by Alexander Simonov, Anna Monastretska, Kateryna Bondarenko, Oleh Horban. From Behance. Ανάκτηση από: <https://www.behance.net/gallery/85587757/PrimarySecondary-Art-School>

Εικ.29: : Hello BABY Children's Center, Dnipro, Ukraine, by SVOYA Studio. From ArchDaily. Photo: Alexander Angelovskiy. Ανάκτηση από: <https://www.archdaily.com/936387/hello-baby-childrens-center-svoya-studio>

Εικ.30: From American Montessori Society. Ανάκτηση από: <https://amshq.org/Blog/2024-03-20-Community-Over-Control>

Εικ.31: From Montessori Academy. Ανάκτηση από: <https://montessoriacademy.com.au/montessori-education/prepared-environment/>

Εικ.32: Discovery Village Center, New York, United States. Ανάκτηση από: <https://discoveryvillagecenter.com/tag/reggio-emilia-approach/>

Εικ.33: From Structural Learning. Ανάκτηση από: <https://www.structural-learning.com/post/reggio-emilia>

Εικ.34: Ithaca Waldorf School, Ithaca, New York. From Ithaca Waldorf School. Ανάκτηση από: <https://www.ithacawaldorf.org/store/p/waldorf-ed-unit2>

Εικ.35: Santa Fe Waldorf School, Santa Fe, United States. From Private School Review. Ανάκτηση από: <https://www.privateschoolreview.com/santa-fe-waldorf-school-profile>

Εικ.36: Sporos Regeneration Institute. From Sporos Regeneration Institute. Ανάκτηση από: <https://sporosinstitute.org/forest-school/>

Εικ.37: From Neuroscience News. Ανάκτηση από: <https://neurosciencenews.com/advanced-play-mental-health-20615/>

Εικ.38, 39: Korea National Arboretum Children's Forest School, Pocheon-si, South Korea, by Geeumplus. From ArchDaily. Photo: Hoonkoo Lee. Ανάκτηση από: https://www.archdaily.com/965761/korea-national-arboretum-childrens-forest-school-geeumplus?ad_medium=gallery

Εικ.40: Ανάκτηση από: <https://tecribresearch.blog/2018/09/09/playing-with-loose-parts-thats-how-learning-happens/>

Εικ.41: From World of Education. Ανάκτηση από: <https://worldofeducation.tts-group.co.uk/loose-parts-play-for-babies-and-pre-school-aged-children/>

Εικ.42: Ανάκτηση από: <https://www.sfbrightworks.org/early-elementary-blog/what-is-play-based-learning>

Εικ.43: From Flickr. Ανάκτηση από: <https://flickr.com/photos/150945985@N06/galleries/72157718628917717/>

Εικ.44: New Nordic School By the Sea, Jätkäsaari Wood City, Helsinki, Finland, by Fyra. From Archello. Photo: Riikka Kantinkoski. Ανάκτηση από: <https://archello.com/story/103057/attachments/photos-videos>

Εικ.45: Landamäreskolan, Gothenburg, Sweden, by Architect's office Wahlström & Steijner. From Input Interior. Photo: Åke E:son Lindman. Ανάκτηση από: <https://www.inputinterior.com/case/landamareskolan/>

Εικ.46: Landamäreskolan, Gothenburg, Sweden, by Architect's office Wahlström & Steijner. From Wahlstrom & Steijner Arkitekter AB. Ανάκτηση από: <https://wahlstrom-steijner.se/projekt/skolor-foerskolor/landamaereskolan>

Εικ.47: Landamäreskolan, Gothenburg, Sweden, by Architect's office Wahlström & Steijner. From Boverket. Illustration: Wahlström & Steijner Arkitekter AB. Ανάκτηση από: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetssatt/skolors-miljo/byggnaden-och-utemiljon/gestaltningens-grundstenar/ljuskvalitet/>

Εικ.48, 49: Landamäreskolan, Gothenburg, Sweden, by Architect's Office Wahlström & Steijner. From Input Interior. Photo: Åke E:son Lindman. Ανάκτηση από: <https://www.inputinterior.com/case/landamareskolan/>

Εικ.50, 51: New Nordic School by the Sea, Helsinki, Finland, by Fyra. From Input Interior. Photo: Otto Virtanen. Ανάκτηση από: <https://www.inputinterior.com/case/new-nordic-school-by-the-sea/>

Εικ.52, 53: Holen skole, Bergen, Norway, by Input Interior. From Input Interior. Photo: Øystein Klakegg. Ανάκτηση από: <https://www.inputinterior.com/case/holen-skole/>

Εικ.54, 55: Fridaskolan, Gothenburg, Sweden, by Tengbom Arkitekter. From Input Interior. Photo: Berit Leandersson. Ανάκτηση από: <https://www.inputinterior.com/case/fridaskolan/>

Εικ.56, 57: Runnerydsskolan, Nässjö, Sweden, by Input Interior. From Input Interior. Photo: Jason Strong. Ανάκτηση από: <https://www.inputinterior.com/case/runnerydsskolan/>

Εικ.58: Ανάκτηση από: <https://shorturl.at/3Nm2P>

Εικ.59, 60: Slack Headquarters, San Francisco, California, by Studio O+A. From Office Snapshots. Photo: Garrett Rowland. Ανάκτηση από: <https://officesnapshots.com/2019/07/25/slack-headquarters-san-francisco/>

Εικ.61: Google EMEA Engineering Hub, Zurich, Switzerland, by Evolution Design. Photo: Peter Wuermli. Ανάκτηση από: https://www.officeinspiration.com/en/offices/google_zurich/

Εικ.62, 63, 64: Villa VPRO, Hilversum, Netherlands, by Mvrdv Architects. From Architectura Viva. Photo: Christian Richters, Rob't Hart, Samuel Ludwig, Hans Werlemann. Ανάκτηση από: <https://arquitecturaviva.com/works/villa-vpro-5>

Εικ.65: Villa VPRO, Hilversum, Netherlands, by Mvrdv Architects. From Mvrdv. Ανάκτηση από: <https://www.mvrdv.com/projects/172/villa-vpro>

Εικ.66: Financial Advisory Firm, New York, United States, Spector Companies. From Spector Companies. Ανάκτηση από: <https://spectorcompanies.com/portfolio/financial-advisory-firm/>

Εικ.67: Northwestern Mutual, New York, United States, Spector Companies. From Spector Companies. Ανάκτηση από: <https://spectorcompanies.com/portfolio/north-western-mutual/>

Εικ.68: Flexpoint Ford, New York, United States, Spector Companies. From Spector Companies. Ανάκτηση από: <https://spectorcompanies.com/portfolio/private-equity-client/>

Εικ.69: Flexpoint Ford, Miami, Florida, Spector Companies. From Spector Companies. Ανάκτηση από: <https://spectorcompanies.com/portfolio/flexpoint-ford-llc/>

Εικ.70: Kindergarten Riedlepark, Friedrichshafen, Germany, by Lanz Schwager Architekten. From ArchDaily. Photo: Barbara Schwager. Ανάκτηση από: https://www.archdaily.com/921513/kindergarten-riedle-park-lanz-schwager-architekten?ad_medium=gallery

Επιμέλεια
Ευανθία Βασιλείου

Επιβλέπων Καθηγητής
Ιωάννης Ζαβολέας

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
Ιωάννινα, Φεβρουάριος 2025